

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
AUDİTORLAR PALATASI**

**Az Mürəkkəb Təşkilatların Maliyyə Hesabatlarının Auditləri üzrə”
Beynəlxalq Audit Standartına dair
ŞƏRH**

BAKI – 2025

Az Mürəkkəb Təşkilatların Maliyyə Hesabatlarının Auditləri üzrə” Beynəlxalq Audit Standartına dair ŞƏRH

Giriş

“Az Mürəkkəb Təşkilatların Maliyyə Hesabatlarının Auditləri üzrə” Beynəlxalq Audit Standartı özəl və dövlət sektorlarında fəaliyyət göstərən az mürəkkəb müəssisələrin (AMM-lər) maliyyə hesabatlarının auditi zamanı, maliyyə hesabatlarının bütövlükdə istər dələduzluq, istərsə də səhv nəticəsində baş vermiş əhəmiyyətli təhriflərdən azad olub-olmaması barədə ağılabatan əminlik əldə etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bu standart AMM-in maliyyə hesabatlarının auditinin xüsusiyyətini və şəraitlərini əks etdirmək və keyfiyyətli audit tapşırığının ardıcıl icrasını təmin etmək üçün hazırlanmışdır. Bu standart 1 sayılı Beynəlxalq Keyfiyyətin İdarə Edilməsi Standartının (BKİS)¹ və ya ən azı onu qədər sərt olan milli tələblərə tabe olması şərtinə əsaslanır. Keyfiyyətli audit tapşırığı üçün tapşırıq peşəkar standartlara və qüvvədə olan qanun və qaydaların tələblərinə uyğun olaraq planlaşdırılır, yerinə yetirilir və tapşırıq barədə hesabat verilir. Bu standartın məqsədinə nail olmaq üçün peşəkar mühakimə yürüdülməli və peşəkar inamsızlıq tətbiq edilməlidir.

Standartın A Hissəsində nəzərdə tutulduğu kimi AMM-in ümumi təyinatlı maliyyə hesabatlarının tam dəstinin auditinə aid edilir. O, həmçinin, yalnız A Hissəsində qeyd edildiyi kimi müəssisə AMM olduğu halda, tapşırığın şəraitlərinə uyğun olaraq, xüsusi təyinatlı maliyyə hesabatlarının tam dəstinin auditinə, yaxud tək maliyyə hesabatının və ya maliyyə hesabatının müəyyən elementinin, hesabının və ya maddəsinin auditinə uyğunlaşdırıla bilər.

Bu standartdan istifadə edilərək audit tapşırığı yerinə yetirildikdə, həmin tapşırığa Beynəlxalq Audit Standartları şamil olunmur.

A Hissəsində “AMM üçün BAS”-in müvafiq istifadəsini müəyyən edən səlahiyyətli orqan qeyd edilir. Bu standartdan istifadə olunması ilə bağlı tələb və ya icazə verilməsi barədə qərarlar, o cümlədən bu standartda uyğun olaraq auditin istifadə olunma biləcəyi müəssisə növlərinin təsviri qanunverici və tənzimləyici orqanlar və ya standartları müəyyən etmək səlahiyyəti olan müvafiq yerli qurumlar tərəfindən verilir.

Bu standart A Hissəsində nəzərdə tutulmayan audit tapşırıqları üçün istifadə edildiyi halda, auditora hesabatında “AMM üçün BAS”-a uyğunluğu bildirməyə icazə verilmir.

Standart müəyyən bir yurisdiksiyada maliyyə hesabatlarının auditini tənzimləyən yerli qanun və ya qaydaları əvəz etmir. “AMM üçün BAS” qanun və ya qaydalarda ola bilən auditorun öhdəliklərini əhatə etmir. Bu cür məsuliyyətlər bu standartda müəyyən edilmiş öhdəliklərdən fərqli ola bilər və bütün müvafiq qanun, qayda və ya peşəkar öhdəliklərə riayət olunmasını təmin etmək auditorun məsuliyyətidir.

Rəhbərliyin və idarəetməyə məsul şəxslərin maliyyə hesabatlarının hazırlanması üzrə məsuliyyətləri

Rəhbərliyin məsuliyyətlərinin həcmi və ya onların təsvir olunma tərzini yurisdiksiyalar üzrə fərqli ola bilər. Bu məsuliyyətlərin həcmi və ya onların təsvir olunma tərzini fərqli olsa da, bu standartda uyğun audit o şərtlə aparılır ki, rəhbərlik və lazım gəldikdə, idarəetməyə məsul şəxslər aşağıdakı məsuliyyətlərini qəbul edib və başa düşüblər:

---

¹ 1 sayılı Beynəlxalq Keyfiyyətin İdarə Edilməsi Standartı (BKİS) 1, “Maliyyə hesabatlarının auditini və ya təhlilini, yaxud digər təsdiqləmə və ya əlaqəli xidmətlər üzrə tapşırıqları yerinə yetirən şirkətlər üçün keyfiyyətin idarə edilməsi”

- *Maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan maliyyə hesabatları çərçivələrinə uyğun hazırlanması, o cümlədən müvafiq hallarda onların ədalətli təqdim edilməsi üçün;*

- *Dələduzluq və ya səhv nəticəsində baş vermiş əhəmiyyətli təhriflərdən azad olan maliyyə hesabatlarının hazırlanmasını təmin etmək üçün rəhbərliyin və ya müvafiq hallarda idarəetməyə məsul şəxslərin zəruri hesab etdiyi daxili nəzarət üçün; habelə*

Auditora maliyyə hesabatlarının hazırlanması ilə əlaqəli olduqlarını bildiyi bütün məlumatlara maneəsiz çıxış imkanının təmin edilməsi, auditorun tələb edə biləcəyi əlavə məlumatların təqdim edilməsi və auditorun audit sübutları əldə etmək üçün zəruri hesab etdiyi müəssisədəki şəxslərə məhdudiyətsiz çıxışın təmin edilməsi üçün.

Maliyyə hesabatlarının auditi

Auditin məqsədi nəzərdə tutulan istifadəçilərin maliyyə hesabatlarına olan inam dərəcəsini artırmaqdır. Bu, auditorun maliyyə hesabatlarının bütün əhəmiyyətli aspektlər baxımından maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə uyğun tərtib edilib-edilməsinə dair rəy bildirməsi ilə nail olunur. Auditor rəyinin əsasını təşkil etmək üçün bu standart auditorun maliyyə hesabatlarında bütövlükdə istər dələduzluq, istərsə də səhv nəticəsində əhəmiyyətli təhriflərin olub-olmaması barədə ağılabatan əminlik əldə etməsini tələb edir.

Auditin tərkib məhdudiyətləri

Audit riski əhəmiyyətli təhrif risklərinin və aşkarlamama riskinin funksiyasıdır. Əhəmiyyətli təhrif risklərinin qiymətləndirilməsi bu məqsəd üçün zəruri olan məlumatları əldə edilməsi üzrə audit prosedurlarına və audit zamanı əldə edilmiş sübutlara əsaslanır. Əhəmiyyətli təhrif risklərinin qiymətləndirilməsi dəqiq ölçülə bilən məsələ deyil, peşəkar mühakiməyə əsaslanan prosesdir.

Auditin tərkib məhdudiyətləri səbəbindən, auditin bu standartta uyğun olaraq düzgün planlaşdırılmasına və aparılmasına baxmayaraq, maliyyə hesabatlarında bəzi əhəmiyyətli təhriflərin aşkar edilməməsi riski qaçılmazdır. Müvafiq olaraq, dələduzluq və ya səhv nəticəsində baş vermiş əhəmiyyətli təhrifin sonradan aşkar edilməsi özlüyündə auditin bu standartta uyğun olaraq aparılmadığını bildirmir. Bununla belə, auditin tərkib məhdudiyətləri auditorun o qədər də inandırıcı olmayan audit sübutları ilə kifayətlənməsi üçün bəhanə ola bilməz.

Dövlət müəssisələri

Bu standart, yalnız A Hissəsindəki "Səlahiyyət" bölməsində qeyd olunan mülahizələrin tətbiq edildiyi halda dövlət sektorunda həyata keçirilən tapşırıqlara aiddir. Bununla belə, dövlət sektorunda çalışan auditorun məsuliyyətlərinə audit mandatı və ya qanun, qayda və ya digər rəhbər sənəddən (məsələn, nazirliyin direktivləri, hökumət siyasətinin tələbləri və ya qanunverici orqanın qərarları kimi) irəli gələn dövlət sektorundakı müəssisələrin üzərindəki öhdəliklər təsir edə bilər ki, bu da hazırkı standartta uyğun olaraq maliyyə hesabatlarının auditindən daha geniş əhatə dairəsini ehtiva edə bilər. Bu əlavə məsuliyyətlər hazırkı standartda nəzərdə tutulmur. Onlar Ali Audit Qurumlarının Beynəlxalq Təşkilatının və ya milli standartlaşdırma qurumlarının sənədlərində və ya dövlət sektorundakı audit qurumları tərəfindən hazırlanmış təlimatlarda əks etdirilə bilər.

Az mürəkkəb müəssisələrin maliyyə hesabatlarının auditi üzrə BAS-in əhatə dairəsi

Hissə A - "AMM üçün BAS"-ın uyğun şəkildə istifadəsini müəyyən etmək səlahiyyəti müəyyən edilir.

"AMM üçün BAS" bu hissədə təsvir olunan AMM-in seçiyəvi xüsusiyyəti və şəraitlərini nəzərə alaraq, auditorun ümumi məqsədlərinə nail olmaq üçün nəzərdə tutulmuşdur. "AMM üçün BAS"-ın istifadəsi ilə bağlı üç kateqoriyaya bölünən məhdudiyətlər tətbiq edilir: xüsusi qadağalar, keyfiyyət xüsusiyyətləri və kəmiyyət hədləri. A Hissəsində həmçinin qanunverici və ya tənzimləyici orqanların, yaxud standartları müəyyən etmək səlahiyyəti olan müvafiq yerli qurumların bu standartdan müvafiq

istifadənin təmin edilməsi üzrə məsuliyyətləri təsvir edilir. "AMM" və ya "müəssisə" terminləri həmçinin qrupa (yəni, audit qrup maliyyə hesabatlarının auditi olduqda) şamil olunur.²

Bu "AMM üçün BAS"-da əks etdirilən tələblər AMM-in auditinin səciyyəvi xüsusiyyəti və şəraitlərinə mütənəzib şəkildə hazırlanmışdır (yəni, onlar mürəkkəb məsələlərə və ya şəraitlərə aid deyil). "AMM üçün BAS" bu standartın nəzərdə tutulan əhatə dairəsindən kənar audit üçün istifadə olunduqda, "AMM üçün BAS"-ın tələblərinə riayət etmə ağılabatan əminlik rəyini əsaslandırmaq üçün auditorun yetərli müvafiq audit sübutu əldə etməsi üçün kifayət etməyəcək.

"Standartın əhatə dairəsi üzrə əlavə təlimat"da ("Əhatə dairəsi üzrə əlavə təlimat") bu hissədə təsvir edilən müvafiq məsuliyyətlərini əks etdirərkən qanunverici və ya tənzimləyici orqanlar, yaxud standartları müəyyən etmək səlahiyyəti olan müvafiq yerli qurumlar üçün əlavə tövsiyələr təqdim edilir. Bundan əlavə, "Əhatə dairəsi üzrə əlavə təlimat" "AMM üçün BAS"-ın istifadəsinin məqsədəuyğun olub-olmadığını müəyyən etmək üçün şirkətlər və auditorların nəzərə ala biləcəkləri məsələləri daha ətraflı izah edir.

Standartın istifadəsinə dair məhdudiyətlər

"AMM üçün BAS"-ın istifadəsinə dair məhdudiyətlər üç kateqoriyaya bölünür:

- "AMM üçün BAS"-ın istifadəsinin qadağan olunduğu xüsusi müəssisə növləri (yəni, xüsusi qadağalar);

- AMM-i təsvir edən və müəssisədə müşahidə olunmadığı təqdirdə, həmin müəssisənin maliyyə hesabatlarının auditində üçün "AMM üçün BAS"-ın tətbiq edilməsini istisna edən keyfiyyət xüsusiyyətləri; habelə

- Hər bir yurisdiksiyada qanunverici və ya tənzimləyici orqanlar, yaxud standartları müəyyən etmək səlahiyyəti olan müvafiq yerli qurumlar tərəfindən müəyyən edilən kəmiyyət hədləri.

"AMM üçün BAS"-ın uyğun istifadəsinin müəyyən edilməsində hər üç kateqoriya nəzərə alınmalıdır.

Xüsusi qadağalar

A.1. paraqrafında bu standartdan istifadənin xüsusi olaraq qadağan olunduğu müəssisələrin növləri müəyyən edilir.

Aşağıdakı hallarda "AMM üçün BAS"-dan istifadə edilməməlidir:

(a) Qanun və ya qaydalarla "AMM üçün BAS"-ın istifadəsini qadağan edilir və ya həmin yurisdiksiyada maliyyə hesabatlarının auditində üçün "AMM üçün BAS"-dan fərqli audit standartlarının istifadəsi müəyyən edilir.

(b) Müəssisə listing subyektidir.

(c) Müəssisə aşağıdakı növlərdən birinə aiddir:

(i) Əsas funksiyalarından biri əhalidən əmanət götürmək olan müəssisə;

(ii) Əsas funksiyalarından biri əhalini sığorta ilə təmin etmək olan müəssisə; yaxud

² "Qrup" - qrup maliyyə hesabatların onun üçün tərtib edildiyi hesabat verən müəssisədir, "qrup maliyyə hesabatları" isə konsolidasiya prosesi vasitəsilə birdən çox müəssisə və ya struktur vahidinin maliyyə məlumatlarını özündə əks etdirən maliyyə hesabatlarıdır. "AMM üçün BAS"-da istifadə edilən "konsolidasiya prosesi" termini maliyyə hesabatları çərçivələrində müəyyən edilmiş və ya təsvir edilən "konsolidasiya" və ya "konsolidə edilmiş maliyyə hesabatları" anlayışları ilə eyni məna daşımır. Əvəzində, "konsolidasiya prosesi" termini daha geniş mənada qrup maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün istifadə olunan prosesə aiddir. "Terminlər lüğəti"ndə (Əlavə 1) "AMM üçün BAS"-ın məqsədləri üçün müəyyən terminlərə aid edilən mənalar, o cümlədən "qrup" və "qrup maliyyə hesabatları" terminlərinin mənası təsvir edilir.

(iii) Yurisdiksiyadakı qanunverici və ya tənzimləyici orqan, yaxud standartları müəyyən etmək səlahiyyəti olan müvafiq yerli qurum tərəfindən "AMM üçün BAS"-dan istifadə müəssisənin növü üçün qadağan edildiyi müəssisə növü.

(d) Audit qrup maliyyə hesabatlarının auditidir (qrup audit) və:

(i) Qrupdakı hər hansı bir müəssisə və ya struktur vahidi A.1.(b) və ya A.1.(c) paraqraflarında təsvir olunan meyarlara cavab verir; yaxud

(ii) Bölmə auditorunun iştirakı qrup auditində konkret audit proseduru üçün bölmə auditorunun fiziki iştirakı tələb olunduğu şəraitlərlə məhdudlaşdığı hallar (məs., inventarlaşdırmada iştirak, yaxud aktivlərə və ya sənədlər baxış) istisna olmaqla, bölmə auditorları cəlb edilmişdir.

Kəmiyyət xüsusiyyətləri

Bu "AMM üçün BAS"-da qeyd edilən tələblər, AMM-in auditinin səciyyəvi xüsusiyyəti və şəraitinə mütənasib şəkildə hazırlanmışdır.

Bu "AMM üçün BAS"-da aşağıdakıların əks etdirilməsi nəzərdə tutulmur:

- Müəssisənin biznes fəaliyyətinin, əməliyyatlarının və əlaqəli sövdələşmələrin və hadisələrin xüsusiyyəti və həcmi ilə bağlı maliyyə hesabatlarının hazırlanmasına aid mürəkkəb məsələlər və ya vəziyyətlər.

- Müəssisənin mülkiyyət hüququ, müəssisənin korporativ idarəetmə razılaşmaları və ya təşkilat tərəfindən müəyyən edilmiş siyasət, prosedur və ya proseslər kimi mürəkkəbliyi artıran və ya mürəkkəbliyin mövcudluğunu bildiren mövzular və məsələlər.

Həmçinin, "AMM üçün BAS"-da aşağıdakıları əhatə edən tələblər yoxdur:

- Adətən listinq subyektlərinə aid olan prosedurlar və məsələlər, o cümlədən seqmentlər üzrə məlumatlar və ya əsas audit məsələləri barədə hesabatvermə.

- Auditor daxili auditorların işindən istifadə etmək niyyətində olduqda, çünki bu, adətən AMM-in auditinə şamil olunmur.

Auditor xidmət təşkilatının auditoru tərəfindən təqdim edilmiş hesabatdan ya xidmət təşkilatında nəzarət vasitələrinin tərtib edilməsi və həyata keçirilməsinə dair audit sübutu (məs., 1-ci və ya 2-ci növ hesabat) və ya xidmət təşkilatında nəzarətin effektivliyinə dair audit sübutu (yəni, 2-ci növ hesabat) kimi istifadə etmək niyyətində olduqda, çünki bu, adətən, AMM-in auditinə şamil olunmur.

Bu standartın istifadə edilməsinin məqsəduyğun olub-olmadığını müəyyən edərkən peşəkar mühakimənin yürüdülməsinə baxmayaraq, auditin bu rəhbər sənəddə müəyyən edilmiş meyarlara uyğun olub-olmaması ilə bağlı qeyri-müəyyənlik olduğu halda, "AMM üçün BAS"-ın istifadə edilməsi məqsəduyğun deyil.

Kəmiyyət hədləri

Kəmiyyət hədlərinin müəyyən edilməsinə dair təlimat "Əhatə dairəsi üzrə əlavə təlimat"da daha ətraflı izah olunur. Kəmiyyət hədləri, məsələn, ümumilikdə yurisdiksiyada olan bütün müvafiq müəssisələr üçün müəyyən edilə bilər, yaxud konkret və ya müəyyən sahələrdəki müəssisələr və ya müəyyən müəssisə növləri üçün fərqli hədlər müəyyən edilə bilər. Bunu edərkən, "AMM üçün BAS"-ın istifadəsi ilə bağlı xüsusi qadağalar və bu hissədə qeyd olunan AMM-in keyfiyyət xüsusiyyətləri, eləcə də həmin yurisdiksiyada müvafiq ola biləcək digər konkret şəraitlər və ya ehtiyaclar nəzərə alınmalıdır. Mürəkkəblik həmişə müəssisənin ölçüsü və ya onun fəaliyyəti ilə birbaşa bağlı olmasa da, əsas kəmiyyət ölçüləri (məs., gəlir, ümumi aktivlər, işçilərin sayı və s.) artdıqda mürəkkəblik çox vaxt artır.

"AMM üçün BAS"-ın istifadəsi ilə bağlı kəmiyyət hədləri müəyyən edilərkən, yurisdiksiyada müxtəlif məqsədlər üçün hazırlanmış mövcud anlayışlar və ya hədlər nəzərə alın bilər, məsələn:

• Avropa Komissiyasının "kiçik müəssisə" anlayışı³: Kiçik müəssisə - 50-dən az işçisi olan və illik dövriyyəsi və ya illik balans cəmi 10 milyon avrodan çox olmayan müəssisədir.

• Cənubi Afrika Kiçik Biznesin İnkişafı Departamentinin "kiçik müəssisə" anlayışı⁴: Bu anlayışa görə "kiçik" kateqoriyasına aid müəssisə - tam ştat vahidinə ekvivalent maaş alan 50 və ya daha az işçisi olan və müəssisənin fəaliyyət göstərdiyi iqtisadiyyatın sektorundan və ya alt sektorundan asılı olaraq ümumi illik dövriyyəsi müəyyən həddi keçməyən müəssisədir.

IAASB hesab edir ki, kəmiyyət hədləri müəyyən edilərkən, bu anlayışlar və ya hədlər müvafiq yurisdiksiyada nəzərə alınan, həmin yurisdiksiyanın iqtisadi və digər şəraitlərinə uyğunlaşdırılmış məqsəduyğun nümunələr ola bilər.

Auditor "AMM üçün BAS"-ın istifadə edilməsinin məqsəduyğun olub-olmadığını müəyyən edərkən, A.1 paraqrafında qeyd edilən xüsusi qadağalar və A.3 paraqrafında qeyd edilən keyfiyyət xüsusiyyətləri ilə yanaşı, yurisdiksiyada müəyyən edilmiş kəmiyyət hədlərini də nəzərə almalıdır.

Qanunverici və ya tənzimləyici orqanların, yaxud müvafiq milli qurumların məsuliyyətləri

IAASB-nin Beynəlxalq Standartlarının (Beynəlxalq Audit Standartları və "AMM üçün BAS" daxil olmaqla) tələb olunan və ya icazə verilən istifadəsi ilə bağlı qərarlar, müvafiq yurisdiksiyalarda qanunverici və ya tənzimləyici orqanlar, yaxud standartları müəyyən etmək səlahiyyəti olan müvafiq yerli qurumlar (məsələn, tənzimləyici və ya nəzarət orqanları, audit sahəsində yurisdiksiyada/milli standartlaşdırma qurumları, müvafiq hallarda peşəkar mühasibat uçotu təşkilatları və ya digər şəxslər) tərəfindən verilir.

Yerli qəbul və tətbiq prosesinin bir hissəsi kimi, qanunvericilik və ya tənzimləyici orqanlar, yaxud standartları müəyyən etmək səlahiyyəti olan müvafiq yerli qurumlar:

- A.2 paraqrafında göstərilirdiyi kimi, A.1(c) paraqrafındakı müəssisə növlərini əlavə edə və ya dəyişdirə bilər.
- A.4 paraqrafında təsvir olunan kəmiyyət hədlərini müəyyən edə bilər.

Bunu edərkən, xüsusi qadağalar və keyfiyyət xüsusiyyətləri, həmçinin yurisdiksiyada müvafiq ola biləcək digər xüsusi ehtiyaclar nəzərə alınmalıdır.

Təməl anlayışlar, ümumi prinsiplər və ümumi tələblər

Bu hissənin məzmunu

1-ci hissədə aşağıdakılar müəyyən edilir:

- Bu standartın qüvvəyə minmə tarixi.
- Şirkət səviyyəsində keyfiyyətin idarə edilməsi üzrə müvafiq etik normalar və öhdəliklər.
- Auditorun ümumi məqsədləri. Bu standartın hər bir hissəsi auditin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi üçün bir məqsəd ehtiva edir və həmin Hissədəki tələblər ilə auditorun ümumi məqsədləri arasında əlaqə təmin edir. Hər Hissədə verilən məqsədlər auditora həmin Hissədə olan prosedurların nəzərdə tutulan nəticələri haqqında təsəvvür yaratmağa kömək edir.
- Peşəkar mühakimə və peşəkar inamsızlıq daxil olmaqla, tapşırıqda aid olan təməl anlayışlar, ümumi prinsiplər və ümumi tələblər.

³ Bu anlayış, "AMM üçün BAS" sənədi yekunlaşdırılan zaman (sentyabr 2023-cü il) Avropa Komissiyasının veb saytıdan (https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-definition_en) götürülmüşdür. Bu rəhbər sənədə sonradan həmin anlayışda ediləcək dəyişikliklərə uyğun olaraq düzəliş edilməyəcək.

⁴ Bu anlayış, "AMM üçün BAS" sənədi yekunlaşdırılan zaman (sentyabr 2023-cü il) Cənubi Afrika Kiçik Biznesin İnkişafı Departamentinin veb saytıdan (https://www.gov.za/sites/default/files/gcis_document/201903/423041qon399.pdf) götürülmüşdür. Bu rəhbər sənədə sonradan həmin anlayışda ediləcək dəyişikliklərə uyğun olaraq düzəliş edilməyəcək.

- Dələduzluq, qanun və ya qaydalar, əlaqəli tərəflər, rəhbərlik və lazım olduqda idarəetməyə məsul şəxslərlə məlumat mübadiləsi ilə bağlı ümumi tələblər.

- Bütün hissələrə şamil olunan ümumi məlumatvermə tələbləri. Ayrı-ayrı hissələrdə əlavə konkret məlumatvermə tələbləri ola bilər.

Bu hissənin əhatə dairəsi

Bu hissədəki anlayışlar, prinsiplər və ümumi tələblər audit tapşırığının bütün mərhələlərinə şamil olunur.

Bu standart AMM-lərin 15 dekabr 2025-ci il tarixindən tez olmayaraq başlayan dövrlər üzrə maliyyə hesabatlarının auditi üçün etibarlıdır.

Müvafiq etik normalar və şirkət səviyyəsində keyfiyyətin idarə edilməsi

Müvafiq etik normalar adətən Mühasiblər üçün Beynəlxalq Etika Standartları Şurasının maliyyə hesabatlarının auditinə dair "Peşəkar Mühasiblərin Beynəlxalq Etika Məcəlləsinin (Beynəlxalq Müstəqillik Standartları ilə birlikdə) (IESBA Məcəlləsi) müddəalarını və daha sərt olan milli tələbləri əhatə edir.

IESBA Məcəlləsi aşağıdakılardan ibarət olan etikanın əsas prinsiplərini müəyyən edir:

- **Tamliq;**
- **Obyektivlik;**
- **Peşəkar səriştə və lazımi ehtiyatlılıq;**
- **Məxfilik; habelə**
- **Peşəkar davranış.**

Etikanın təməl prinsipləri peşəkar mühasibdən gözlənilən davranış standartını müəyyən edir. IESBA Məcəlləsi, peşəkar mühasibin təməl prinsiplərinə riayət etməmə ilə bağlı təhlükələri müəyyən edən, qiymətləndirən və aradan qaldırılması üçün tədbir görə zaman tətbiq etməli olduğu yanaşmanı müəyyən edən konseptual çərçivə təqdim edir.

Auditorun ümumi məqsədləri

Auditorun ümumi məqsədləri kontekstində yetərli müvafiq audit sübutlarının əldə edilib-edilmədiyini müəyyən etmək üçün məqsədlərdən istifadə etmək tələb olunur. Əgər nəticədə auditor audit sübutlarının yetərli və müvafiq olmadığı qənaətinə gələrsə, o zaman auditor aşağıdakı yanaşmalardan birini və ya bir neçəsini tətbiq edə bilər:

- **Digər hissələrdə qeyd edilən tələblərə riayət etmə nəticəsində əlavə müvafiq audit sübutlarının əldə edilib-edilmədiyini müəyyən etmək;**

- **Bir və ya bir neçə tələbin tətbiqində yerinə yetirilən işi genişləndirmək; yaxud Həmin şəraitdə auditorun zəruri hesab etdiyi digər prosedurları yerinə yetirmək.**

Auditin aparılması üçün əsas anlayışlar və ümumi prinsiplər

Müstəsna hallarda auditor müvafiq tələbdən kənara çıxmağı zəruri hesab etdiyi hallar istisna olmaqla, auditor bütün müvafiq tələblərə riayət etməlidir. Belə hallarda auditor həmin tələbin məqsədinə nail olmaq üçün alternativ prosedurlar həyata keçirməlidir. Auditorun müvafiq tələbdən kənara çıxması zərurəti yalnız o halda yarana bilər ki, tələb müəyyən prosedurun həyata keçirilməsini nəzərdə tutur və auditin xüsusi şəraitində həmin prosedur tələbin məqsədinə nail olmaq üçün effektiv olmayacaq.

Tələb yalnız hissənin bütövlükdə uyğun olmadığı hallarda müvafiq deyil (məsələn, audit qrup audit deyilsə və ya tələb şərtidirsə və bu şərt mövcud deyilsə (məsələn, yetərli müvafiq audit sübutu əldə etmək mümkün olmadığı halda auditor rəyini dəyişdirmək tələbi, lakin belə bir vəziyyətin olmaması).

Peşəkar mühakimə

Peşəkar mühakimə auditin düzgün aparılması üçün vacibdir. Bunun səbəbi odur ki, müvafiq etik normalar və bu standartı şərh etmək, həmçinin audit zamanı tələb olunan əsaslandırılmış qərarlar vermək müvafiq bilik və təcrübəni faktlara və şəraitə tətbiq etmədən mümkün deyil.

Auditorun gözlənilən peşəkar mühakimənin fərqləndirici xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, o, müvafiq təlim keçmiş, biliyi və təcrübəsi əqlabatan mühakimələrin yürüdülməsində lazımi səriştələrə nail olmaq üçün kifayət qəder inkişaf etmiş auditor tərəfindən yürüdülmür.

İstənilən konkret iş ilə bağlı peşəkar mühakimə auditora məlum olan faktlar və şərait əsasında yürüdülmür.

Audit zamanı ortaya çıxan mühüm məsələlər üzrə nəticəyə gəlmək üçün yürüdülmən əhəmiyyətli peşəkar mühakimələr bu standartın 2-ci hissəsində verilən tələblərə uyğun olaraq sənədləşdirilməlidir.

Peşəkar inamsızlıq

Peşəkar inamsızlıq aşağıdakı hallara diqqət yetirilməsini əhatə edir:

- *Əldə edilmiş digər audit sübutları ilə ziddiyyət təşkil edən audit sübutları.*
- *Audit sübutu kimi istifadə ediləcək sənədlərin və sorğulara cavabların etibarlılığını şübhə altına alan məlumatlar.*
- *Dələduzluğun baş vermə ehtimalını bildirən şəraitlər.*
- *Bu standartda tələb olunanlardan əlavə audit prosedurlarına ehtiyac olduğunu göstərən şəraitlər.*

Audit sübutlarının tənqidi qiymətləndirilməsi üçün peşəkar inamsızlıq zəruridir. Bu, ziddiyyətli audit sübutlarının, sənədlərin və sorğulara cavabların, eləcə də rəhbərlikdən və müvafiq hallarda, idarəetməyə məsul şəxslərdən əldə edilmiş digər məlumatların etibarlılığının şübhə altına alınmasını əhatə edir. Eyni zamanda əldə edilmiş audit sübutlarının yetərliyi və müvafiqliyi mövcud şərait nəzərə alınmaqla qiymətləndirilməlidir.

Auditor, müəssisə rəhbərliyinin və müvafiq hallarda idarəetməyə məsul şəxslərin keçmişdə nümayiş etdirdikləri vicdan və dürüstlüyü nəzərə almaya bilməz. Buna baxmayaraq, rəhbərliyin və idarəetməyə məsul şəxslərin vicdanlı və dürüst olmasına inam auditoru peşəkar inamsızlıq tətbiq etməyə davam etmək zərurətindən azad etmir və ya əqlabatan əminlik əldə edərək auditoru çox da inandırıcı olmayan audit sübutları ilə kifayətlənməsinə yol vermir.

Tapşırığın şərtləri audit prosedurlarını hazırlayan və həyata keçirən zaman, həmçinin audit sübutlarını qiymətləndirərkən tapşırıq qrupuna peşəkar inamsızlığı tətbiq etməyə mane olan təzyiqlər yarada bilər.

Dələduzluq

Dələduzluğun qarşısının alınması və aşkar edilməsi üzrə əsas məsuliyyət həm müəssisənin rəhbərliyinin, həm də müvafiq hallarda, idarəetməyə məsul şəxslərin üzərinə düşür. Dələduzluğun geniş hüquqi anlayış olmasına baxmayaraq, bu standartın məqsədləri baxımından auditor yalnız maliyyə hesabatlarında əhəmiyyətli təhriflərə səbəb olan dələduzluqla məşğul olur.

Maliyyə hesabatlarındakı təhriflər ya dələduzluq, ya da səhv nəticəsində baş verə bilər. Dələduzluq ilə səhvi fərqləndirən əmil maliyyə hesabatlarının təhrif edilməsində niyyətin olub-olmamasıdır. Qəsdən edilmiş təhriflərin iki növü auditora aiddir - saxta maliyyə hesabatları nəticəsində baş verən təhriflər və aktivlərin qeyri-qanuni mənimsənilməsi nəticəsində baş verən təhriflər. Auditor dələduzluğun baş verməsindən şübhələnə və ya nadir hallarda onu aşkar edə bilər, lakin dələduzluğun faktiki baş verib-vermədiyini barədə hüquqi baxımdan qərar verə bilməz.

Bu standartta uyğun audit aparan auditor maliyyə hesabatlarının bütövlükdə istər dələduzluq, istərsə də səhv nəticəsində baş vermiş əhəmiyyətli təhriflərdən azad olması barədə ağlabatan əminlik əldə etməyə görə məsuliyyət daşıyır. Auditin bu standartta uyğun olaraq düzgün planlaşdırılmasına və aparılmasına baxmayaraq, dələduzluq nəticəsində baş vermiş əhəmiyyətli təhrifi aşkar etməmə riski, səhv nəticəsində baş vermiş təhrifi aşkar etməmə riskindən daha yüksəkdir. Bu onunla izah olunur ki, dələduzluq, onu gizlətmək üçün hazırlanmış xüsusi incəlik və diqqətlə təşkil olunmuş sxemlərdən (məsələn, sənədlərin saxtalaşdırılması, əməliyyatların qəsdən qeydə alınmaması və ya auditorla qəsdən yanlış məlumatların paylaşılması) ibarət olur.

Ağlabatan əminlik əldə edərkən auditor aşağıdakı məsuliyyətləri daşıyır:

- *Audit zamanı peşəkar inamsızlıq nümayiş etdirir;*
- *Rəhbərliyin nəzarət vasitələrinə məhəl qoymama ehtimalını nəzərə alır; habelə*

Səhvi aşkar etmək üçün effektiv olan audit prosedurlarının dələduzluğun aşkar edilməsində effektiv olmaya biləcəyi faktını qəbul edir.

Qanun və qaydalar

Müəssisənin fəaliyyətinin qanun və qaydaların müddəalarına, o cümlədən müəssisənin maliyyə hesabatlarında əks etdirilən məbləğləri və məlumatların açıqlanmasını müəyyən edən qanun və qaydaların müddəalarına riayət edilməni təmin etmək, müvafiq olduqda idarəetməyə məsul şəxslərin nəzarəti altında rəhbərliyin məsuliyyətidir.

Bu standartın tələbləri qanun və qaydalara riayət etməmə nəticəsində maliyyə hesabatlarında baş vermiş əhəmiyyətli təhrifləri aşkar etməkdə auditora kömək etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bununla belə, auditor qanun və qaydalara riayət etməmənin qarşısını almaq üçün məsuliyyət daşımır və bütün qanun və qaydalara riayət etməmə ilə bağlı bütün halları aşkar etməyə bilər. Maliyyə hesabatlarının auditində auditorun diqqəti qanun və ya qaydalara riayət edilməməsinin maliyyə hesabatlarında əhəmiyyətli təhriflərlə nəticələndiyi hallara yönəldilir. Bu baxımdan, auditorun məsuliyyətləri iki müxtəlif kateqoriyaya aid qanun və qaydaların tələblərinə riayət etmə ilə bağlıdır və aşağıdakı kimi fərqləndirilir:

- *Müddəalarının maliyyə hesabatlarında əks etdirilmiş əhəmiyyətli məbləğlərin müəyyən edilməsinə və məlumatların açıqlanmasına birbaşa təsir göstərməsi hamılıqla qəbul edilmiş qanun və qaydalar (məsələn, vergi və pensiya qanun və qaydaları); habelə*

Maliyyə hesabatlarında əks etdirilmiş məbləğlərin müəyyən edilməsinə və məlumatların açıqlanmasına birbaşa təsir göstərməyən, lakin tələblərinə riayət etmə (məs., fəaliyyət üçün lisenziyanın şərtlərinə riayət etmə, ödəmə qabiliyyəti ilə bağlı tələblərə riayət etmə, ətraf mühitin mühafizəsi ilə bağlı tələblərə riayət etmə) biznesin əməliyyat aspektləri, müəssisənin kommersiya fəaliyyətini davam etdirə bilməsi və ya əhəmiyyətli cərimələrdən yayınmaq üçün vacib olan digər qanun və qaydalar, yəni, belə qanun və qaydaların tələblərinə riayət etməmə maliyyə hesabatlarına əhəmiyyətli təsir göstərə bilər.

Əlaqəli tərəflər

Audit zamanı auditor aşağıdakılara diqqət yetirməlidir:

(a) Müəssisənin əlaqəli tərəfləri haqqında məlumatlar, o cümlədən üstün təsire malik əlaqəli tərəflə bağlı şəraitlər;

(b) Rəhbərliyin daha əvvəl aşkar etmədiyi və ya auditora açıqlamadığı əlaqəli tərəflərlə münasibətlərin və ya əməliyyatların mövcudluğunu bildiren razılaşmalar və ya digər məlumatlar; and

(c) Müəssisənin adi fəaliyyətindən kənar əhəmiyyətli əməliyyatlar.

Rəhbərlik və idarəetməyə məsul şəxslər ilə məlumat mübadiləsi

Auditor müəssisənin idarəetmə strukturu daxilində ünsiyyət qurmalı olduğu müvafiq şəxsi (şəxsləri) müəyyən etməlidir.

Auditor audit tapşırığı üçün tətbiq etdiyi müvafiq etik normalar, o cümlədən müstəqilliklə bağlı tələbləri idarəetməyə məsul şəxslərlə müzakirə etməlidir.

Auditor rəhbərliklə və lazım gəldikdə idarəetməyə məsul şəxslərlə vaxtında əlaqə saxlamalıdır.

Sənədləşdirilmə ilə bağlı xüsusi tələblər

Audit tapşırığı yerinə yetirilərkən tətbiq edilən sənədləşdirilmə ilə bağlı ümumi tələblərlə yanaşı bu hissəyə aid olan sənədləşdirilmə ilə bağlı xüsusi məsələlər aşağıda təsvir olunur.

Audit sübutları və sənədləşdirilmə

Bu hissənin məzmunu

2-ci hissədə audit zamanı aşağıdakılar üçün tətbiq olunacaq tələblər müəyyən edilir:

- Audit sübutları.
- Sənədləşdirilmə. Ayrı-ayrı hissələrdə sənədləşdirilmə ilə bağlı əlavə xüsusi tələblər də ola bilər.

Bu hissənin əhatə dairəsi

Bu hissədəki tələblər bütün audit tapşırığına şamil edilir.

Yeterlilik audit sübutlarının kəmiyyət ölçüsüdür. Ona auditorun əhəmiyyətli təhrif risklərinin qiymətləndirməsi (qiymətləndirilən risklər nə qədər yüksək olarsa, daha çox audit sübutu tələb oluna bilər) və həmçinin audit sübutlarının keyfiyyəti (keyfiyyət nə qədər yüksək olarsa, bir o qədər az tələb oluna bilər) təsir göstərir. Bununla belə, keyfiyyətsiz audit sübutlarının miqdarının artırılması onların keyfiyyətini əvəz etmir.

Müvafiqlik isə auditor sübutlarının keyfiyyət ölçüsüdür, yeni auditor rəyinin əsaslandığı nəticələrə dəstək verməkdə onların uyğunluğu və etibarlılığıdır.

Auditorun işinin çox hissəsi auditor rəyini formalaşdırmaq üçün audit sübutlarının əldə edilməsi və qiymətləndirilməsindən ibarətdir. Aşağıdakıları müəyyən etmək üçün peşəkar mühakimə yürüdülməlidir: audit riskini məqbul dərəcədə aşağı səviyyəyə endirmək və bununla da auditora rəyini əsaslandırmaq üçün əğlabatan nəticələr çıxarmaq imkanı vermək üçün yetərli müvafiq audit sübutlarının əldə edilib-edilməməsi.

(a) Audit prosedurlarını elə hazırlama və həyata keçirmək ki, auditor öz rəyini əsaslandırmaq üçün əğlabatan nəticələr çıxara bilsin və yetərli müvafiq audit sübutları əldə edə bilsin; habelə

(b) Auditor hesabatı üçün əsasların yetərli və müvafiq uçotunu təmin edən və auditin "AMM üçün BAS"-a və müvafiq qanun və ya qaydalara uyğun olaraq planlaşdırılıb aparıldığını sübut edən sənədləri hazırlamaq.

Tapşırığın keyfiyyətinin idarə edilməsi

Bu hissənin məzmunu

Bu hissədə audit tapşırığının idarə edilməsi və keyfiyyətə nail olunması üzrə məsuliyyətlər müəyyən edilir.

Bu hissənin əhatə dairəsi

1 sayılı BKİS-ə uyğun olaraq, şirkətə aşağıdakılara dair ağılabatan əminlik təmin edən, maliyyə hesabatlarının auditi üçün keyfiyyət idarəetmə sisteminin layihələndirilməsi, tətbiqi və işlədilməsi şirkətin məsuliyyətidir:

- Şirkət və onun işçi heyəti öz məsuliyyətlərini peşə standartlarına və müvafiq qanun və qaydaların tələblərinə uyğun yerinə yetirir və tapşırıqları belə standartlara və tələblərə uyğun yerinə yetirir; habelə
- Tapşırıqlar üzrə təqdim edilmiş hesabatlar şəraitə uyğundur.

Tapşırıq üzrə tərəfdaşın rəhbərlik etdiyi tapşırıq qrupu şirkətin keyfiyyət idarəetmə sistemi kontekstində aşağıdakılara görə məsuliyyət daşıyır:

- Şirkətin bildirdiyi və ya şirkətdən əldə edilən məlumatlardan istifadə etməklə audit tapşırığına aid olan keyfiyyət riskləri ilə bağlı şirkətin cavab tədbirlərinin görülməsi;
- Tapşırığın xüsusiyyəti və şəraitləri nəzərə alınmaqla, şirkətin siyasət və ya prosedurlarında qeyd olunan cavab tədbirlərindən əlavə tapşırıq səviyyəsində əlavə cavab tədbirlərinə ehtiyac olub-olmadığının müəyyən edilməsi; habelə
- Şirkətin keyfiyyət idarəetmə sisteminin layihələndirilməsi, həyata keçirilməsi və şirkətin fəaliyyətini əsaslandırان siyasət və ya prosedurları ilə bildirilməsi tələb olunan audit tapşırığından şirkətə məlumatın verilməsi.

Bu hissədəki tələblər bütün audit tapşırığına şamil edilir.

Audit tapşırığının və ilkin audit tapşırıqlarının qəbulu və ya davam etdirilməsi

Bu hissədə auditorun aşağıdakı məsələlər üzrə məsuliyyətləri müəyyən edilir:

- Audit tapşırığının şərtlərinin rəhbərlik və, müvafiq hallarda, idarəetməyə məsul şəxslərlə razılaşdırılması. Bu prosese, həmçinin, audit üçün müəyyən ilkin şərtlərin mövcudluğunun müəyyən edilməsi daxildir.
- “AMM üçün BAS”-in istifadənin audit tapşırığı üçün uyğunluğunun müəyyən edilməsi.

Bu hissə, həmçinin ilkin audit tapşırıqları ilə bağlı fəaliyyəti əhatə edir.

Bu hissənin əhatə dairəsi

Bu standartın A hissəsində “AMM üçün BAS”-in uyğun şəkildə istifadəsi üçün səlahiyyətlər müəyyən edilir. Bu hissədə, AMM-in audit tapşırığının qəbulu və ya davam etdirilməsi prosedurlarının bir hissəsi kimi tapşırıq üzrə tərəfdaşın bu standartdan istifadəsi üzrə öhdəlikləri müəyyən edilir.

Müştəri qəbulu və davamlılığı prosedurları həyata keçirilərkən toplanan məlumat və audit sübutları “AMM üçün BAS”-in audit tapşırığına uyğun olduğunu müəyyən etmək üçün istifadə olunur və auditin planlaşdırılma mərhələsində, həmçinin riskin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsi prosesində auditorun prosedurları haqqında məlumat verir.

“Ön söz”-də qeyd olunur ki, bu standart 1 sayılı BKİS-in və ya ən azı onu qədər sərt olan milli tələblərin şamil olunduğu şirkətlər üçün nəzərdə tutulmuşdur. 1 sayılı BKİS-ə uyğun olaraq, şirkət müştərilərin və konkret tapşırıqların qəbulu və davam etdirilməsinə yönəlmiş keyfiyyət məqsədlərini

müəyyən etməlidir. Bundan əlavə, 1 sayılı BKİS-in tələblərinə riayət etmək üçün şirkətlərdən bu hissəyə aid olan digər məsələləri həll etmək üçün siyasət və ya prosedurlara malik olmasını tələb edilə bilər.

Audit tapşırığı yalnız o zaman qəbul edilə bilər ki, auditor müstəqillik, peşəkar səriştə və lazımi ehtiyatlılıq kimi müvafiq etik normalara riayət ediləcəyindən və audit üçün ilkin şərtlərin mövcud olduğundan əmin olsun. Bundan əlavə, auditor audit müştərisi üçün qeyri-təminat xidmətlərinin yerinə yetirilməsini və bu xidmətlərin icazəli olub-olmadığını nəzərə alır.

Audit ilkin tapşırıq olduğu halda, bu hissədə həmçinin auditorun ilkin qalıqlar ilə bağlı məsuliyyətləri də müəyyən edilir.

Planlaşdırma

Bu hissədə auditorun auditin planlaşdırılması (o cümlədən tapşırıq qrupunun müzakirəsinin aparılması) üzrə məsuliyyəti, habelə auditin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi zamanı əhəmiyyətlik anlayışı müəyyən edilir.

Bu hissənin əhatə dairəsi

Planlaşdırma auditin ayrıca bir mərhələsi deyil, daha çox audit aparılarkən lazım gəldikdə yenilənən və dəyişdirilən davamlı və təkrarlanan bir prosesdir. 6-cı hissə ("Əhəmiyyətli təhrif risklərinin aşkar edilməsi və qiymətləndirilməsi") və 7-ci hissə "Qiymətləndirilmiş əhəmiyyətli təhrif riskləri ilə bağlı cavab tədbirlərinin görülməsi") də bu hissə ilə əlaqəlidir.

Bu hissədə qeyd olunan bəzi tələblər digər hissələrdəki prosedurlarla əlaqəlidir və bu hissədə qeyd olunan tələblərə riayət etmək üçün auditorun həmin prosedurları yerinə yetirməsi zəruri ola bilər.

Risklərin aşkar edilməsi və qiymətləndirilməsi

Bu hissədə auditorun aşağıdakılara dair prosedurların və əlaqəli fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi üzrə məsuliyyətinə aid olan tələblər verilir:

- Müəssisə və onun mühiti, maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələri və müəssisənin daxili nəzarət sistemi haqqında təsəvvür əldə etmək;
- Dələduzluq və ya səhv nəticəsində maliyyə hesabatlarında və təsdiqləmələrdə əhəmiyyətli təhrif risklərini aşkar etmək; habelə
- Tərkib riski qiymətləndirmək və riskə nəzarət etmək.

Əlavə 3-də auditor tərəfindən riskin aşkar edilməsi və qiymətləndirilməsinin təkrarlanan xüsusiyyəti təsvir edilir.

Bu hissənin əhatə dairəsi

Bu hissə, qiymətləndirilmiş risklərlə bağlı cavab tədbirləri görmək üçün həyata keçirilən audit prosedurlarına əsas verən maliyyə hesabatları səviyyəsində əhəmiyyətli təhrif risklərinin aşkar edilməsi və qiymətləndirilməsi üzrə auditorun məsuliyyətindən bəhs edir. 5-ci hissədə auditorun planlaşdırma tədbirləri üzrə öhdəlikləri, o cümlədən tapşırıq qrupunda müzakirə aparması üçün tələblər müəyyən edilir.

Qiymətləndirilmiş əhəmiyyətli təhrif riskləri ilə bağlı cavab tədbirləri

Bu hissə aşağıdakılarla bağlı məzmunu əhatə edir:

- Maliyyə hesabatları səviyyəsində qiymətləndirilmiş əhəmiyyətli təhrif riskləri ilə bağlı ümumi cavab tədbirlərinin hazırlanması və həyata keçirilməsi;
- Təsdiqləmələr səviyyəsində qiymətləndirilmiş əhəmiyyətli təhrif riskləri ilə bağlı cavab tədbirlərinin hazırlanması və həyata keçirilməsi (yəni, əlavə audit prosedurlarının tərtib edilməsi və həyata keçirilməsi). Əlavə prosedurlara mahiyyəti üzrə prosedurlar (təfərrüatlı testlər və mahiyyəti üzrə analitik prosedurlar) və nəzarət testləri (lazım olduqda) daxildir və bunlar bu hissədə ətraflı izah olunur; habelə
- Qiymətləndirilmiş əhəmiyyətli təhrif riskləri ilə bağlı cavab tədbiri görərkən xüsusi mövzular üzrə prosedurlar.

Bu hissənin əhatə dairəsi

Bu hissədə qiymətləndirilmiş əhəmiyyətli təhrif riskləri ilə bağlı cavab tədbirləri görməklə audit sübutlarının əldə edilməsi üçün xüsusi tələblər müəyyən edilir. 2-ci hissədə də audit sübutlarına dair geniş tələblər müəyyən edilir. Bu hissədəki qeyd olunan tələblərə riayət etməklə, auditor müvafiq məsələləri əks etdirən aşağıdakı hissələrə istinad etməyi faydalı hesab edə bilər:

- Dələduzluq – bax: Hissə 1.5.
  - Qanunlar və qaydalar – bax: Hissə 1.6.
  - Əlaqəli tərəflər – bax: Hissə 1.7.
- Audit sübutu kimi istifadə ediləcək məlumatlar – bax: Hissə 2.3.

Nəticələrin hazırlanması

Bu hissədə aşağıdakılara dair tələblər müəyyən edilir:

- Audit zamanı aşkar edilmiş düzəliş edilmiş və düzəliş edilməmiş təhriflərin qiymətləndirilməsi.
- Sonrakı hadisələrin qiymətləndirilməsi.
- Nəticələrin hazırlanması, o cümlədən müvafiq qiymətləndirmələr.
- Fəaliyyətin fasiləsizliyi və əlaqəli açıqlamalar haqqında nəticələrin hazırlanması.
- Yazılı təqdimatların əldə edilməsi və yekun analitik prosedurların həyata keçirilməsi.

Bu hissənin əhatə dairəsi

Aparılan dəyərləndirmələr və əldə edilən qənaətlər auditorun rəyinin əsasını təşkil edir.

Rəyin formalaşdırılması və hesabatvermə

Bu hissədə aşağıdakı tələblər müəyyən edilir:

- Rəyin formalaşdırılması;
- Auditor rəylərinin növləri; habelə
- Auditor hesabatının məzmunu.
- Digər məlumatlar və əlaqəli məlumatlar.

Bu hissənin əhatə dairəsi

Bu hissədə auditor hesabatının məzmununu izah edilir və rəyə dəyişikliklərin edilməsi barədə, eləcə də auditor hesabatına digər düzəlişlərə ehtiyacın olub-olmaması barədə auditorun qərar vermə yanaşması müəyyən edilir. Bu hissədə, həmçinin müqayisəli göstəricilər və müqayisəli maliyyə

hesabatları, eləcə də digər məlumatlar (əgər varsa) ilə bağlı auditorndan tələb edilən prosedurlar müəyyən edilir.

Fərqli rəy, fəaliyyətin fasiləsizlik ehtimalı ilə bağlı əhəmiyyətli qeyri-müəyyənlik, "İzahedici paraqraf" və "Digər məsələlər" paraqrafına dair nümunələr və auditor hesabatlarına dair müvafiq təlimatlar "Auditor üçün hesabatvermə üzrə əlavə təlimat"da verilir.

Nümunə

MÜSTƏQİL AUDİTORUN HESABATI

[ABC şirkətinin səhmdarlarına və ya digər müvafiq ünvan sahibinə]⁵

Rəy

Biz [ABC Şirkətinin (Müəssisə) 31 dekabr 20X1-ci il tarixi üçün maliyyə vəziyyətinə dair hesabat və həmin tarixdə başa çatan il üçün məcmu gəlirlər haqqında hesabat, kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat və pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat, habelə maliyyə hesabatlarına dair qeydlər, o cümlədən mühasibat uçotunun əsas prinsiplərinin xülasəsindən (hesabatların adlarını müvafiq başlıqlarla əvəz edin)]⁶ ibarət olan maliyyə hesabatlarının auditini⁷ apardıq.

Bizim fikrimizcə, əlavə edilmiş maliyyə hesabatları [maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə]⁸ əsasən, [31 dekabr 20X1-ci] il tarixinə [Müəssisənin] maliyyə vəziyyətini, habelə onun maliyyə nəticələrini və həmin vaxt başa çatan il üçün pul vəsaitlərinin hərəkətini ["bütün əhəmiyyətli aspektlər baxımından ədalətli şəkildə əks etdirir" və ya "düzgün və ədalətli təsvir yaradır"]⁹.

Rəy üçün əsaslar

Biz auditi "Az mürəkkəb müəssisələrin maliyyə hesabatlarının auditi üzrə Beynəlxalq Audit Standartı"na ("AMM üçün BAS") uyğun apardıq. "AMM üçün BAS" üzrə bizim məsuliyyətlərimiz əlavə olaraq hesabatımızın "Maliyyə hesabatlarının auditi üzrə auditorun məsuliyyəti" bölməsində əks etdirilir.¹⁰ Biz [yurisdiksiyadakı] maliyyə hesabatlarının auditinə aid olan etik normalara uyğun olaraq [Müəssisədən] asılı deyilik və biz bu etik öhdəliklərimizi bu tələblərə uyğun yerinə yetirmişik. Biz hesab edirik ki, əldə etdiyimiz audit sübutları rəyimizi əsaslandırmaq üçün yetərli və müvafiqdir.¹¹

⁵ Auditor hesabatında müəyyən edilmiş formatda və məzmununda [ ] mötərizədə əks olunan məsələlər müvafiq olaraq uyğunlaşdırılmalıdır.

⁶ Maliyyə hesabatlarının auditi aparılmış müəssisəni müəyyən edin; hər bir maliyyə hesabatını, onun tarixini və dövrünü müəyyən edin, qeydlərə və əhəmiyyətli uçot siyasətlərinə istinad edin və ya maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə uyğun olaraq başqa münasib təsvirdən istifadə edin.

⁷ Rəyden imtina edilərkən, maliyyə hesabatlarının auditinin aparıldığını bildiren bəyanata düzəliş edilərək auditorun maliyyə hesabatlarının auditində iştirak etdiyi bildirilmişdir.

⁸ Beynəlxalq Maliyyə Hesabatı Standartları və ya İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartları Şurası tərəfindən buraxılmış "İctimai sektor üçün mühasibat uçotunun beynəlxalq standartları" deyilsə, maliyyə hesabatları çərçivələrinin mənşə yurisdiksiyasını müəyyən edin.

⁹ Həmçinin aşağıda bax: 9.4.2-ci paraqraf. Maliyyə hesabatları uyğunluq çərçivələrinə uyğun tərtib edildikdə, auditor rəyi və onun məsuliyyətlərinin təsviri isə maliyyə hesabatlarının bütün əhəmiyyətli aspektlər baxımından maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivəsinə uyğun tərtib edilib-edilməməsinə istinad edir.

¹⁰ Auditor maliyyə hesabatlarına dair rəy verməkdən imtina etdikdə bu bəyanat auditor hesabatına daxil edilmir.

¹¹ Auditor şərti müsbət və ya mənfi rəy bildirdikdə, əldə edilmiş audit sübutlarının auditor rəyini əsaslandırmaq üçün yetərli və müvafiq olub-olmaması barədə bəyanata düzəliş edilib, müvafiq olaraq "şərti müsbət" və ya "mənfi" sözü daxil edilir. Auditor maliyyə hesabatları üzrə rəy verməkdən imtina etdikdə, bu bəyanat auditor hesabatına daxil edilmir.

Maliyyə hesabatları üzrə [rəhbərliyin] məsuliyyətləri¹²

[Rəhbərlik] maliyyə hesabatlarının [maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə]¹³ uyğun hazırlanmasına [və ədalətli təqdimatına] və elə bir daxili nəzarət sisteminin təşkilinə görə məsuliyyət daşıyır ki, [rəhbərliyin] fikrincə, bu sistem dələduzluq və ya səhvlər nəticəsində əhəmiyyətli təhriflərdən azad olan maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün zəruridir.

[Rəhbərlik] [Müəssisəni] ləğv etmək və ya fəaliyyətini dayandırmaq niyyətində olmadığı, yaxud bunu etmək üçün real alternativləri olmadığı halda, maliyyə hesabatlarını hazırlayarkən, [rəhbərlik] [Müəssisənin] fəaliyyətinin fasiləsizliyini davam etdirmək qabiliyyətinin qiymətləndirilməsi, müvafiq hallarda fəaliyyətin fasiləsizliyi ilə əlaqəli məsələlərin açıqlanması və mühasibat uçotunun fəaliyyətin fasiləsizliyi prinsipinin istifadə edilməsinə görə məsuliyyət daşıyır ləğv etmək və ya fəaliyyətini dayandırmaq niyyətində olmadığı və ya bunu etmək üçün real alternativləri olmadığı hallar istisna olmaqla, mühasibat uçotunun fasiləsizliyi əsasında istifadə etmək qabiliyyətini qiymətləndirməyə cavabdehdir.

Maliyyə hesabatlarının auditi üzrə auditorun məsuliyyətləri^{14 15}

Bizim məqsədlərimiz maliyyə hesabatlarının bütövlükdə istər dələduzluq, istərsə də səhv nəticəsində baş vermiş əhəmiyyətli təhriflərdən azad olub-olmamasına dair ağlabatan əminlik əldə etmək, habelə rəyimiz daxil edilən auditor hesabatını təqdim etməkdən ibarətdir. Ağlabatan əminlik əminliyin yüksək səviyyəsidir, lakin "AMM üçün BAS"-a uyğun aparılmış audit nəticəsində mövcud olan əhəmiyyətli təhriflərin aşkar edilməsinə həmişə zəmanət vermir. Təhriflər dələduzluq və ya səhv nəticəsində baş verə bilər və istər ayrılıqda, istərsə də məcmu halında istifadəçilərin həmin maliyyə hesabatları əsasında qəbul etdikləri iqtisadi qərarlarına təsir etməsi əsaslı olaraq ehtimal edildiyi halda əhəmiyyətli hesab edilir.

"AMM üçün BAS"-a uyğun olaraq auditin tərkib hissəsi olaraq, biz audit zamanı peşəkar mühakimə yürüdüürük və peşəkar inamsızlıq tətbiq edirik. Biz həmçinin:

- Dələduzluq və ya səhv nəticəsində maliyyə hesabatlarının əhəmiyyətli təhriflər risklərini müəyyən edib qiymətləndiririk, həmin risklərə cavab verən audit prosedurlarını hazırlayıb həyata keçiririk, habelə rəyimizi əsaslandırmaq üçün yetərli və müvafiq audit sübutları əldə edirik. Dələduzluq nəticəsində baş verən əhəmiyyətli təhrifi aşkar etməmə riski səhv nəticəsində baş verən əhəmiyyətli təhrifi aşkar etməmə

---

¹² Və ya konkret yurisdiksiyanın hüquqi çərçivələri baxımından müvafiq olan digər terminlər.

¹³ Rəhbərliyin məsuliyyəti "düzgün və ədalətli təsəvvür yaradan" maliyyə hesabatlarının hazırlanmasından ibarət olduqda, bu aşağıdakı kimi ifadə oluna bilər: "Rəhbərlik maliyyə hesabatlarının [maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə] uyğun olaraq hazırlanmasına və düzgün və ədalətli təsəvvürün yaradılmasına və elə... görə məsuliyyət daşıyır".

¹⁴ Auditorun məsuliyyətlərinin təsviri əlavəyə və ya qanun, qayda və ya milli audit standartları auditora bunu etməyə açıq şəkildə icazə verdiyi hallarda, müvafiq səlahiyyətli orqanın internet sahifəsində təsvir kimi daxil edilə bilər; bu o zaman mümkündür ki, təsvirdə bu "AMM üçün BAS"-a istinad edilsin və təsvir sözügedən standartın tələblərinə zidd olmasın. Belə hallarda, əlavənin və ya təsvirin yerinə auditor hesabatında istinad edilir. Auditor maliyyə hesabatları üzrə rəy verməkdən imtina etdikdə, auditorun məsuliyyətlərinin təsvirinə yalnız 9.5.33-cü paragrafda tələb olunan məsələlər daxil edilir.

¹⁵ 10-cu hissə tətbiq olunduqda, aşağıdakıları qeyd edərək, qrup auditi tapşırığında auditorun məsuliyyətlərini əlavə olaraq təsvir edin:

- (i) Auditorun məsuliyyətləri qrup maliyyə hesabatlarına dair rəyin formalaşdırılmasını əsaslandırmaq üçün qrup daxilindəki müəssisələrin və ya struktur vahidinin maliyyə məlumatları ilə bağlı yetərli müvafiq audit sübutlarının əldə edilməsi məqsədilə qrup auditini planlaşdırmaq və həyata keçirməkdən ibarətdir;
- (ii) Auditor qrup auditin məqsədləri üçün yerinə yetirilən audit işinin idarə edilməsi, nəzarət edilməsi və təhlili üçün məsuliyyət daşıyır; habelə
- (iii) Auditor rəyinə görə yalnız auditor məsuliyyət daşıyır.

riskindən daha yüksəkdir, çünki dələduzluq gizli sövdələşmə, saxtakarlıq, qərəzli hərəkətsizlik, yanlış təqdimatlar və ya daxili nəzarətə əhəmiyyət verməməni ehtiva edə bilər.

- [Müəssisənin] daxili nəzarətinin səmərəliliyinə dair rəy bildirmək məqsədilə deyil, konkret tapşırığın şəraitinə uyğun olan audit prosedurlarını tərtib etmək üçün auditlə əlaqədar daxili nəzarət barədə təsəvvür əldə etmək.

- İstifadə edilmiş uçot siyasətinin məqsədəuyğunluğunu, rəhbərliyin yerinə yetirdiyi uçot qiymətləndirmələrinin və əlaqəli açıqlamaların əsaslılığını qiymətləndirmək.

- Mühasibat uçotunun fəaliyyətinin fasiləsizliyi ehtimalı əsasının rəhbərlik tərəfindən istifadə edilməsinin məqsədəuyğunluğuna və əldə edilmiş audit sübutlarına əsasən, [Müəssisənin] fəaliyyətinin fasiləsizliyini davam etdirmək qabiliyyətini ciddi şübhə altına ala biləcək hadisələrlə və ya şərtlərlə əlaqəli əhəmiyyətli qeyri-müəyyənliyin mövcud olub-olmamasına dair nəticə çıxarmaq. Əgər biz əhəmiyyətli qeyri-müəyyənliyin mövcud olması haqqında qənaətə gəliriksə, maliyyə hesabatlarında açıqlanmış əlaqəli məlumatlara auditor hesabatımızda diqqəti cəlb etməliyik və ya, belə açıqlamalar yetərli olmadıqda, rəyimizi dəyişməliyik. Bizim nəticələrimiz auditor hesabatının tarixinədək əldə edilmiş audit sübutlarına əsaslanır. Bununla yanaşı sonrakı hadisələr və ya şərtlər [Müəssisənin] fəaliyyətinin fasiləsizliyini davam etdirməməsinin səbəbi ola bilər.

- [Maliyyə hesabatlarının ümumi təqdimatını, strukturunu və məzmununu, o cümlədən açıqlamaları, habelə maliyyə hesabatlarında ədalətli təqdimata nail olmaq üçün əsas əməliyyatların və hadisələrin ədalətli təqdimatı təmin edəcək şəkildə əks etdirib-etdirməməsinə qiymətləndirmək]¹⁶

Biz, digər məsələlərlə yanaşı, auditin planlaşdırılmış həcmi və müddəti, habelə əhəmiyyətli audit nəticələri, o cümlədən audit zamanı daxili nəzarətdə aşkar etdiyimiz əhəmiyyətli çatışmazlıqlar haqqında [rəhbərlik və müvafiq hallarda, idarəetməyə məsul şəxslərlə] məlumat vermək.

[Konkret yurisdiksiyanın tələblərindən asılı olaraq, auditor təşkilatının adından, auditorun öz adından və ya hər ikisinin adından imza]

[Auditorun ünvanı: auditorun fəaliyyət göstərdiyi yurisdiksiyadakı yerin adını qeyd edin]

[Tarix: Auditorun maliyyə hesabatlarına dair rəyini əsaslandırmaq üçün aşağıdakılar dair sübutlar da daxil olmaqla, yetərli müvafiq audit sübutlarını əldə etdiyi tarixdən tez olmamalıdır: (i) Maliyyə hesabatlarını təşkil edən bütün hesabatlar və açıqlamalar hazırlanmışdır; habelə (ii) Təsdiq edilmiş səlahiyyətli şəxslər həmin maliyyə hesabatları üçün məsuliyyət daşıdıqlarını təsdiq etmişdirlər.]

Fərqli rəyin təqdim edilməsi

Auditor aşağıdakı hallarda A-C Cədvəllərinə uyğun olaraq auditor hesabatındakı rəyində dəyişiklik etməlidir:

(a) Auditor belə nəticəyə gəlir ki, əldə edilmiş audit sübutlarına əsasən, maliyyə hesabatları bütövlükdə əhəmiyyətli təhriflərdən azad deyildir; yaxud

(b) Auditor maliyyə hesabatlarının bütövlükdə əhəmiyyətli təhriflərdən azad olmasına dair qənaətə gəlmək üçün yetərli müvafiq audit sübutları əldə edə bilmir.

Auditor öz rəyinə dəyişiklik etdikdə, aşağıdakıları etməlidir:

(a) Cədvəl A-C-də göstəriləndiyi kimi "Rəy üçün əsaslar" başlığını "Şerti müsbət rəy üçün əsaslar", "Mənfi rəy üçün əsaslar" və ya "Rəydən imtina üçün əsaslar" kimi dəyişməlidir; habelə

(b) "Rəy üçün əsaslar" bölməsində dəyişikliyə səbəb olan məsələni əks etdirməlidir.

---

¹⁶ Maliyyə hesabatları ədalətli təqdimat çərçivələrinə uyğun hazırlanıqda məqsədəuyğundur.

CƏDVƏL A Dəyişikliyə səbəb olan məsələnin xüsusiyyəti	Maliyyə hesabatları üçün faktiki və mümkün nəticənin nüfuzediciliyinə dair auditorun peşəkar mühakiməsi	
	<i>Əhəmiyyətlidir, lakin nüfuzedici deyil</i>	<i>Həm əhəmiyyətli, həm də nüfuzedicidir</i>
<i>Maliyyə hesabatları əhəmiyyətli dərəcədə təhrif edilmişdir</i>	Şerti rəy	Mənfi rəy
<i>Yeterli müvafiq audit sübutu əldə etmək mümkün olmamışdır</i>	Şerti rəy	Rəy verməkdən imtina

Aşağıda təqdim edilən Cədvəl B-də, Cədvəl A-da qeyd edilən hər bir rəy növü üçün rəydə ediləcək dəyişikliklər müəyyən edilir.

CƏDVƏL B Rəyin forması	Ədalətli təqdimat çərçivəsi	Uyğunluq çərçivəsi
<p>9.5.3. Şerti rəy Auditor hesabatı - rəyi əks etdirən bölmənin başlığı: “Şerti müsbət rəy” Auditor hesabatı - rəy üçün əsasları əks etdirən bölmənin başlığı: “Şerti rəy üçün əsaslar”</p>	<p>“Bizim fikrimizcə, “Şerti müsbət rəy üçün əsaslar” bölməsində təsvir olunmuş məsələnin (məsələlərin) [faktiki və mümkün nəticələri]¹⁷ istisna olmaqla, müşayiət edən maliyyə hesabatları [maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə] əsasən [...] [bütün əhəmiyyətli aspektlər baxımından ədalətli şəkildə əks etdirir / [düzgün və ədalətli təsəvvür yaradır]”</p>	<p>“Şerti müsbət rəy üçün əsaslar” bölməsində təsvir olunmuş məsələnin (məsələlərin) [faktiki və mümkün nəticələri] istisna olmaqla, müşayiət edən maliyyə hesabatları bütün aspektlər baxımından [maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə] uyğun olaraq hazırlanmışdır.”</p>
<p>9.5.4. Mənfi rəy Auditor hesabatı – rəyi əks etdirən bölmənin başlığı: “Mənfi rəy” Auditor hesabatı - Rəy üçün əsasları əks etdirən bölmənin başlığı: “Mənfi rəy üçün əsaslar”</p>	<p>“...müşayiət edən maliyyə hesabatları [maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə] əsasən [ədalətli şəkildə əks etdirmir/düzgün və ədalətli təsəvvür yaratmır]”</p>	<p>“...müşayiət edən maliyyə hesabatları bütün əhəmiyyətli aspektlər baxımından [maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə] uyğun olaraq hazırlanmamışdır.”</p>
<p>9.5.5. Rəy verməkdən imtina Auditor hesabatı – rəyi əks etdirən bölmənin başlığı: “Rəy verməkdən imtina” Auditor hesabatı - Rəy üçün əsasları əks etdirən bölmənin başlığı:</p>	<p>“Biz ... maliyyə hesabatlarının auditinə cəlb edilmişik...” “Biz müşayiət edən maliyyə hesabatlarına dair rəy bildirmirik. “Rəyden imtina üçün əsaslar” bölməsində təsvir edilmiş məsələnin (məsələlərin) əhəmiyyətliliyi</p>	

¹⁷ Kvadrat mötərizədə (məs., []) əks olunan məsələlər müvafiq olaraq uyğunlaşdırılmalıdır

“Rəy verməkdən imtina üçün əsaslar”	səbəbindən maliyyə hesabatlarına dair auditor rəyini əsaslandırmaq üçün yetərli müvafiq audit sübutları əldə edə bilmədik.”
-------------------------------------	---

Aşağıda təqdim edilən Cədvəl C-də auditor rəyində dəyişiklik tələb olduğu xüsusi hallar və həmin dəyişikliyə səbəb olan məsələnin xüsusiyyətindən asılı olaraq yaranmış şəraitdə ifadə edilən rəylərin növləri əks etdirilir (bax: Cədvəl A). Cədvəl C auditor rəyində dəyişiklik edilməli olan bütün halların tam siyahısı deyil

CƏDVƏL C	İst. paraq.	Şerti müsbət	Mənfi	İmtina
Auditor rəyində dəyişiklik edilməli olan xüsusi hallar				
<i>İlkin qalıqlar</i>				
9.5.6. Auditor ilkin qalıqlarla bağlı yetərli müvafiq audit sübutları əldə edə bilmir.	4.5.4.	✓		✓
9.5.7. Auditor əldə edilmiş audit sübutlarına əsaslanaraq belə qənaətə gəlir ki, ilkin qalıqlar cari dövrün maliyyə hesabatlarına əhəmiyyətli dərəcədə təsir edən təhrifi ehtiva edir və həmin təhrifin təsiri müvafiq qaydada nəzərə alınmayıb, nə də müvafiq qaydada təqdim edilməyib və ya açıqlanmayıb.	4.5.5.	✓	✓	
9.5.8. Auditor, əldə edilmiş audit sübutlarına əsaslanaraq belə qənaətə gəlir ki, cari dövrün uçot siyasəti ilkin qalıqlar ilə bağlı maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə uyğun olaraq ardıcıl şəkildə tətbiq edilmir və ya uçot siyasətindəki dəyişiklik maliyyə hesabatları çərçivələrinə uyğun olaraq müvafiq qaydada nəzərə alınmayıb, nə də müvafiq qaydada təqdim edilməyib və ya açıqlanmayıb.	4.5.6.	✓	✓	
9.5.9. Əvvəlki auditor tərəfindən əvvəlki dövrün maliyyə hesabatlarında dair verilən rəyindəki dəyişiklik cari dövrün maliyyə hesabatları üçün hələ də uyğun və əhəmiyyətlidir.	4.5.3.	✓	✓	✓
<i>Qanun və ya qaydaların tələblərinə riayət etməmə</i>				
9.5.10. Ehtimal edilən riayət etməmə barədə yetərli məlumat əldə etmək mümkün deyil .	7.4.2 6.	✓		✓
9.5.11. Auditor belə qənaətə gəlir ki, aşkar edilmiş və ya ehtimal edilən riayət etməmə halı maliyyə hesabatlarına əhəmiyyətli təsir göstərir və maliyyə hesabatlarında müvafiq qaydada əks etdirilməyib.	7.4.2 7	✓	✓	
9.5.12. Rəhbərlik və ya idarəetməyə məsul şəxslər auditorun maliyyə hesabatları üçün əhəmiyyətli ola biləcək faktiki və ya ehtimal edilən riayət etməmə halının baş verib-vermədiyini dəyərləndirmək üçün yetərli müvafiq audit sübutları əldə etməsinə mane olur.	7.4.2 7.	✓		✓
9.5.13. Auditor riayət etməmə halının rəhbərlik və ya idarəetməyə məsul şəxslər tərəfindən deyil, şəraitin yaratdığı məhdudiyyətlərə görə baş verib-	7.4.27. 18	✓		✓

verməməsini müəyyən edə bilmir.				
<i>Kənar mənbələrdən təsdiqləmələr</i>				
9.5.14. Auditor belə qənaətə gəlir ki, rəhbərliyin auditora təsdiq tələbi göndərməsinə icazə verməkdən imtina etməsi əsassızdır, ya da auditor alternativ audit prosedurlarından müvafiq və etibarlı audit sübutları əldə edə bilmir.	4.	7.3.2	✓	✓
<i>Mal-material ehtiyatları</i>				
9.5.15. Auditor mal-material ehtiyatlarının mövcudluğu və vəziyyəti ilə bağlı yetərli müvafiq audit sübutu əldə etmək üçün alternativ audit prosedurlarını həyata keçirə bilmir.		7.4.21.	✓	✓
<i>Məhkəmə prosesləri və iddialar</i>				
9.5.16. Rəhbərlik müəssisənin kənar hüquq məsləhətçisi ilə əlaqə saxlamaq və ya görüşmək üçün auditora icazə verməkdən imtina edir, yaxud müəssisənin kənar hüquq məsləhətçisi sorğu məktubuna müvafiq qaydada cavab verməkdən imtina edir və ya cavab vermək belə şəxs üçün qadağandır; habelə auditor alternativ audit prosedurlarını həyata keçirməklə yetərli uyğun audit sübutu əldə edə bilmir.	5	7.4.2	✓	✓
<i>Fəaliyyətin fasiləsizliyi</i>				
9.5.17. Maliyyə hesabatları mühasibat uçotunun fasiləsizliyi prinsipindən istifadə etməklə hazırlanmışdır, lakin auditorun peşəkar mühakiməsinə görə, maliyyə hesabatlarının hazırlanmasında rəhbərliyin mühasibat uçotunun fasiləsizliyi prinsipindən istifadə etməsi məqsədəuyğun deyildir.		7.4.1. 8.5.7.		✓
9.5.18. Maliyyə hesabatlarındakı əhəmiyyətli qeyri-müəyyənlik ilə bağlı müvafiq açıqlamalar verilmir.		7.4.4 8.5.8	✓	✓
9.5.19. Bu şəraitdə, "Şerti müsbət (və ya mənfəi) rəy üçün əsaslar" bölməsində qeyd edilməlidir ki, "müəssisənin fəaliyyətinin fasiləsizliyini davam etdirmək qabiliyyətini ciddi şübhə altına ala biləcək əhəmiyyətli qeyri-müəyyənlik mövcuddur və bu məsələ maliyyə hesabatlarında müvafiq qaydada açıqlanmır."				
9.5.20. Müəssisənin fəaliyyətinin fasiləsizliyini davam etdirmək qabiliyyəti ilə bağlı rəhbərliyin qiymətləndirməsini dəyərləndirərkən, əhatə edilən dövr maliyyə hesabatları təqdim edildiyi tarixdən sonra on iki aydan azdırsa və rəhbərlik öz qiymətləndirməsini həyata keçirmir və ya müddəti uzatmırsa, bu da auditorun yetərli müvafiq audit sübutu əldə edə bilməməsinə gətirib çıxarır.		7.4.2.	✓	✓
<i>Sonrakı hadisələr</i>				
9.5.21. Auditor hesabatının tarixindən sonra, lakin maliyyə hesabatlarının təqdim edildiyi tarixdən əvvəl auditora faktlar məlum olur və auditorun düzəlişlərin		8.4.6.	✓	✓

edilməsini zəruri hesab etdiyi şəraitdə rəhbərlik maliyyə hesabatlarına düzəliş etmir.				
<i>Yazılı təqdimatlar</i>				
9.5.22. Auditor qənaətə gəlir ki, bu standart üzrə tələb edilən yazılı təqdimatlar etibarlı deyil.	8.6.5.	✓		✓
9.5.23. Rəhbərlik tələb edilən yazılı təqdimatlardan birini və ya bir neçəsini təqdim etmir.	8.6.6.	✓		✓
9.5.24. Auditor belə qənaətə gəlir ki, rəhbərliyin dürüstlüyü ilə bağlı kifayət qədər şübhə mövcuddur və bu səbəbdən 8.6.1.(a)–(c) paraqraflarında tələb olunan yazılı təqdimatların etibarlı deyil.	8.6.7.			✓
9.5.25. Rəhbərlik 8.6.1.(a)-(c) paraqraflarında tələb edilən yazılı təqdimatları təqdim etmədikdə.	8.6.7.			✓
<i>Müqayisəli göstəricilər</i>				
9.5.26. Müqayisəli göstəricilər təqdim edilmişdir, əvvəlki dövr üzrə daha əvvəl təqdim edilmiş auditor hesabatına şərti müsbət rəy, rəydən imtina və ya mənfi rəy daxil edilmişdir, habelə dəyişikliyə əsas verən məsələ həll olunmamışdır. “Dəyişiklik üçün əsaslar” paraqrafında: (a) məsələnin cari dövrün rəqəmlərinə faktiki və ya mümkün təsiri əhəmiyyətli olduqda, dəyişikliyə əsas verən məsələnin təsvirində həm cari dövrün rəqəmlərinə, həm də müqayisəli göstəricilərə istinad edilməlidir; yaxud (b) digər hallarda, izah olunmalıdır ki, həll edilməmiş məsələnin cari dövrün rəqəmləri ilə müqayisəli göstəricilərin müqayisə edilə biləcəyinə faktiki və ya mümkün təsiri səbəbindən audit rəyində dəyişiklik edilmişdir.	9.7.6	✓	✓	✓
<i>Digər komponentlər</i>				
9.5.27. Auditor yetərli müvafiq audit sübutu əldə edə bilmir .	8.5.6.	✓		✓
9.5.28. Ədalətli təqdimat çərçivələrinin tələblərinə uyğun hazırlanmış maliyyə hesabatları ədalətli təqdimatı təmin etmir.	9.3.2.		✓	
9.5.29. Maliyyə hesabatları uyğunluq çərçivələrinə uyğun olaraq hazırlanmışdır və çox nadir hallarda auditor qənaətinə gəlir ki, əldə edilmiş audit sübutlarına əsasən belə maliyyə hesabatları yanlış fikir yaradır.	9.3.3	✓	✓	✓

Auditor hesabatında digər paraqraflar

Auditor hesabatında “İzahedici paraqraf” və “Digər məsələlər” paraqrafları auditor aşağıdakıları zəruri hesab etdikdə istifadə olunur:

- *İstifadəçilərin diqqətini maliyyə hesabatlarında təqdim edilmiş və ya açıqlanmış və istifadəçilərin maliyyə hesabatlarını başa düşmələri üçün böyük əhəmiyyət kəsb edən hər hansı məsələyə və ya məsələlərə cəlb etmək (“İzahedici paraqraf”); yaxud*

- *İstifadəçilərin diqqətini maliyyə hesabatlarında təqdim edilməmiş və ya açıqlanmamış, lakin istifadəçilərin auditoru, auditorun məsuliyyətlərini və ya auditor hesabatını başa düşmələrinə aid olan başqa bir məsələyə və ya məsələlərə cəlb etmək ("Digər məsələlər").*

"İzahedici paraqraflar"

9.6.1. Auditor, istifadəçilərin diqqətini maliyyə hesabatlarında təqdim edilmiş və ya açıqlanmış və auditorun peşəkar mühakiməsinə görə istifadəçilərin maliyyə hesabatlarını başa düşmələri üçün əhəmiyyət kəsb edən məsələyə cəlb etməyi zəruri hesab etdiyi və auditordan bu məsələnin nəticəsində fərqli rəy vermək tələb olunmadığı halda, auditor hesabatına "İzahedici paraqraf" əlavə edib qeyd etməlidir ki, izah edilən məsələ ilə bağlı auditor rəyində dəyişiklik edilməmişdir.

"İzahedici paraqraflar"ın tələb oluna biləcəyi halların nümunələri aşağıdakılardır:

- *Qanun və ya qayda ilə müəyyən edilmiş maliyyə hesabatlarının çərçivələri, qanun və ya qayda ilə müəyyən edilmədiyi təqdirdə qəbul edilməz olduqda.*

- *Auditor hesabatının tarixindən sonra auditora faktlar məlum olduqda və auditor yeni və ya düzəliş edilmiş auditor hesabatını təqdim etdikdə (yeni, sonrakı hadisələr).*

Auditor hesabatına "İzahedici paraqraf"ın daxil edilməsi auditor rəyinə təsir göstərmir. "İzahedici paraqraf"ın aşağıdakıları əvəz etmir:

- *Konkret audit tapşırığının şəraitləri tələb etdikdə, fərqli rəyi;*
- *Maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə uyğun olaraq rəhbərlikdən tələb edilən və ya ədalətli təqdimatın təmin edilməsi üçün zəruri olan məlumatların maliyyə hesabatlarında açıqlanmasını; yaxud*

Müəssisənin fəaliyyətinin fasiləsizliyini davam etdirmək qabiliyyətini ciddi şübhə altına ala biləcək hadisələr və ya şərtlərlə bağlı əhəmiyyətli qeyri-müəyyənlik mövcud olduğu zaman hesabat verməni.

"Digər məsələlər" paraqrafları

Digər məsələlər" paraqrafında aydın şəkildə göstərilir ki, bu cür digər məsələlərin maliyyə hesabatlarında təqdim edilməsi və açıqlanması tələb olunmur. Auditora qanun, qayda və ya digər peşə standartları (məsələn, məlumatların məxfiliyinə dair etika standartları) ilə təqdim edilməsi qadağan olduğu məlumatlar "Digər məsələlər" paraqrafına daxil edilmir. "Digər məsələlər" paraqrafına rəhbərlik tərəfindən təqdim edilməsi tələb olunan məlumatlar da daxil edilmir.

Auditor hesabatındakı digər paraqrafların məzmunu

9.6.3. Auditor "İzahedici paraqraf", "Digər məsələlər" paraqrafını və ya fəaliyyətinin fasiləsizliyi ilə bağlı əhəmiyyətli qeyri-müəyyənliyi auditor hesabatına daxil etdikdə, auditor həmin paraqraf və ya bölməni aşağıdakı Cədvəl D-yə uyğun olaraq daxil etməlidir:

CƏDVƏL D Paraqraf və ya bölmə	Yer	Başlığa daxil ediləcək ifadələr	Məzmunu daxil ediləcək mətn
9.6.4. İzahedici paraqraf	Auditor hesabatının ayrıca bölməsi	"İzahedici paraqraf" ifadəsini daxil edən müvafiq başlıq	Maliyyə hesabatlarında izah edilən məsələyə və məsələni tam təsvir edən müvafiq açıqlamalara aydın istinad ola bilər. Yalnız maliyyə hesabatlarında təqdim olunan və ya açıqlanan məlumatlara istinad. İzah edilən məsələ ilə bağlı auditor rəyində

			dəyişikliyin edilməməsinə dəlalət edən hal.
9.6.5. "Digər məsələlər" paraqrafı	Auditor hesabatının ayrıca bölməsi	"Digər məsələlər" ifadəsini daxil edən müvafiq başlıq	Mövcud şəraitlərə uyğun olaraq.
9.6.6. "Fəaliyyətin fasiləsizliyi ilə bağlı əhəmiyyətli qeyri-müəyyənlik" paraqrafı	Auditor hesabatının ayrıca bölməsi	"Fəaliyyətin fasiləsizliyi ilə bağlı əhəmiyyətli qeyri-müəyyənlik"	Maliyyə hesabatlarında əhəmiyyətli qeyri-müəyyənliklə bağlı məsələləri açıqlayan qeyd diqqət yetirin. Bu hadisələrin və ya şəraitlərin müəssisənin fəaliyyətinin fasiləsizliyini davam etdirmək qabiliyyətini ciddi şübhə altına ala biləcək əhəmiyyətli qeyri-müəyyənliyin mövcud olduğunu və bu məsələ ilə bağlı auditor rəyində dəyişikliyin edilməməsinə bildirin.

Müqayisəli məlumatlar – müqayisəli göstəricilər və müqayisəli maliyyə hesabatları

Auditor maliyyə hesabatlarına maliyyə hesabatların tətbiq olunan çərçivələri üzrə tələb edilən müqayisəli məlumatların daxil edilib-edilmədiyinin və bu məlumatların düzgün təsnifləşdirildiyini müəyyən etməlidir. Bu məqsədlə auditor aşağıdakıları qiymətləndirməlidir:

(a) Müqayisəli məlumatların əvvəlki dövrdə təqdim edilmiş məbləğlərlə və digər açıqlamalarla uzlaşıb-uzlaşmadığını və ya zərurət olduğu halda təkrar sayılıb-sayılmadığını; habelə

(b) Müqayisəli məlumatlarda əks olunmuş uçot siyasəti prinsiplərinin cari dövrdə tətbiq edilən siyasətə uyğun olub-olmadığını, yaxud uçot siyasətində dəyişikliklər edildiyi halda, həmin dəyişikliklərin lazımı qaydada nəzərə alındığını, təqdim edildiyini və ya açıqlandığını.

Digər məlumatlar

"Digər məlumatlar" - müəssisənin illik hesabatına daxil edilmiş maliyyə və ya qeyri-maliyyə məlumatıdır (maliyyə hesabatları və onlara dair auditor hesabatı istisna olmaqla).

Auditor rəhbərliklə müzakirələr aparmaqla illik hesabatın hansı sənəddən (sənədlərdən) ibarət olduğunu və həmin sənədin (sənədlərin) müəssisə tərəfindən və vaxt və necə təqdim ediləcəyini müəyyən etməlidir.

Auditor digər məlumatlarla tanış olmalı və aşağıdakıları təmin etməlidir:

(a) Digər məlumatlar ilə maliyyə hesabatları arasında əhəmiyyətli uyğunsuzluğun olub-olmamasını nəzərdən keçirməlidir; habelə

(b) Digər məlumatlar ilə auditorun audit zamanı əldə etdiyi məlumatlar arasında əhəmiyyətli uyğunsuzluğun olub-olmamasını nəzərdən keçirməlidir.

Əgər auditor digər məlumatların bir qismini və ya hamısını auditor hesabatı tarixində əldə etmişdirsə, auditor Cədvəl E-yə uyğun olaraq auditor hesabatına "Digər məlumatlar" bölməsini daxil etməlidir.

CƏDVƏL E Paraqraf və ya bölmə	Yer	Başlığa daxil ediləcək ifadələr	Məzmunu daxil ediləcək mətn
9.8.8. "Digər məsələlər" paraqrafı	Auditor hesabatının ayrıca bölməsi	"Digər məlumatlar" və ya digər müvafiq başlıq	<p>(a) Rəhbərliyin digər məlumatlara görə məsuliyyət daşması barədə ifadə;</p> <p>(b) Auditor hesabatın tarixindən əvvəl auditor tərəfindən əldə edilmiş digər məlumatlar (əgər varsa);</p> <p>(c) Auditor rəyində digər məlumatların əhatə edilməməsi və müvafiq olaraq, auditorun onlara dair auditor rəyi və ya hər hansı formada əminlik qənaəti ifadə etməməsi barədə ifadə;</p> <p>(d) Bu "AMM üçün BAS"-ın tələblərinə uyğun olaraq digər məlumatlarla tanış olma, onları nəzərdən keçirmə və onlar barədə məlumatvermə üzrə auditorun məsuliyyətlərinin təsviri; habelə</p> <p>(e) Digər məlumatlar auditor hesabatının tarixindən əvvəl əldə edildikdə, aşağıdakılardan biri:</p> <p>(i) auditorun məruzə edəcəyi heç bir məlumatın olmadığı barədə ifadə; yaxud</p> <p>(ii) əgər auditor digər məlumatlarda düzəliş edilməmiş əhəmiyyətli təhrifin mövcud olması qənaətinə gələrsə, digər məlumatlardakı düzəliş edilməyən əhəmiyyətli təhrifi təsvir edən ifadə.</p>

Qanun və ya qaydalarla tələb olunmadığı təqdirdə, auditor maliyyə hesabatlarına dair rəy verməkdən imtina etdikdə, auditor hesabatına "Digər məlumatlar" bölməsi daxil edilməməlidir.

Məktub-saziş nümunəsi

Aşağıda göstərilən məktub [maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə] uyğun olaraq hazırlanmış ümumi təyinatlı maliyyə hesabatlarının auditi üzrə məktub-sazişin nümunəsidir. Bu məktub-sazişin forması məcburi deyil və yalnız "AMM üçün BAS"-da əks etdirilən mülahizələrlə birlikdə nümunə qismində istifadə edilmək üçün verilir. Fərdi tələblərə və şəraitlərə uyğun olaraq onu dəyişdirmək mümkündür. O, ayrıca bir hesabat dövrü üzrə maliyyə hesabatlarının auditinə istinad etmək üçün hazırlanmışdır və təkrar auditlərdə istifadə olunacağı nəzərdə tutulduqda və ya ehtimal edildikdə uyğunlaşdırılması lazım olacaq (bax: 4.4.2-ci paragraf).

***

ABC şirkəti rəhbərliyinin səlahiyyətli nümayəndəsinə və ya idarəetməyə məsul şəxslərinə:¹⁸

[*Auditin məqsədi və əhatə dairəsi*]

Siz¹⁹ ABC şirkətinin 31 dekabr 20X1-ci il tarixinə maliyyə vəziyyəti haqqında balansı, məcmu gəlirlər haqqında hesabatı, kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabatı və il ərzində pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabatı, habelə maliyyə hesabatlarına qeydləri, o cümlədən uçot siyasətinin əhəmiyyətli məsələlərinin qısa təsvirini əhatə edən maliyyə hesabatının auditini aparmaq xahişi ilə müraciət etmisiniz. Biz, bu məktub vasitəsilə audit tapşırığını qəbul etməyimizi və onunla bağlı əldə etdiyimiz təsəvvürü təsdiq etməkdən məmnunuq.

Auditimizin məqsədləri maliyyə hesabatlarında istər dələduzluq, istərsə də səhv nəticəsində baş vermiş əhəmiyyətli təhriflərin olub-olmamasına dair ağılabatan əminlik əldə etmək və bizim rəyi özündə ehtiva edən auditor rəyi ifadə etməkdir. Ağılabatan əminlik əminliyin yüksək səviyyəsidir, lakin əhəmiyyətli təhriflər mövcud olduğu halda "Az mürəkkəb müəssisələrin maliyyə hesabatlarının auditi üzrə Beynəlxalq Audit Standartlarına ("AMM üçün BAS"-lara) uyğun aparılmış auditin onu həmişə aşkar etməsinə zəmanət vermir. Təhriflər dələduzluq və ya səhv nəticəsində baş verə bilər və onlar ayrılıqda və ya məcmu şəkildə bu cür maliyyə hesabatlarının əsasında qəbul edilmiş istifadəçilərin iqtisadi qərarlarına təsir edə biləcəyi halda əhəmiyyətli hesab edilir.

[*Auditorun məsuliyyətləri*]

Audit beynəlxalq audit standartlarına "AMM üçün BAS"-lara uyğun aparılacaq. "AMM üçün BAS"-a uyğun olaraq, biz etik normalara riayət etməliyik. Audit aparən zaman biz audit çərçivəsində "AMM üçün BAS"-a uyğun olaraq peşəkar mühakimə yürütməliyik və peşəkar inamsızlıq nümayiş etdirməliyik. Biz həmçinin:

- Maliyyə hesabatlarında istər dələduzluq, istərsə də səhv nəticəsində baş vermiş əhəmiyyətli təhriflər risklərini müəyyən edib qiymətləndiririk, bu cür risklərə cavab verən audit prosedurlarını planlaşdırırıq və yerinə yetiririk, habelə rəyimizi əsaslandırmaq üçün yetərli və münasib olan audit sübutlarını əldə edirik. Dələduzluq nəticəsində yol verilmiş əhəmiyyətli təhriflərin aşkarlamama riski səhv nəticəsində yol verilmiş əhəmiyyətli təhriflərin aşkarlamama riskindən daha yüksəkdir, çünki dələduzluq gizli sövdələşmə, saxtakarlıq, qərəzli hərəkətsizlik, yanlış məlumatların təqdim edilməsi və ya daxili nəzarət əhəmiyyət verilməməni əhatə edə bilər.

- Müəssisənin daxili nəzarət sisteminin səmərəliliyinə dair rəy bildirmək üçün deyil, şəraitə uyğun olan audit prosedurlarını tərtib etmək məqsədilə auditə aid olan daxili nəzarət sistemi barədə təsəvvür əldə edirik. Bununla belə, biz audit zamanı daxili nəzarət sistemində maliyyə hesabatlarının auditinə dair aşkar edilmiş əhəmiyyətli çatışmazlıqları yazılı şəkildə nəzərinizə çatdıracağıq.

¹⁸ Məktubdakı ünvan və istinadlar müvafiq yurisdiksiya daxil olmaqla, konkret tapşırığın şəraitlərinə uyğun olmalıdır.

¹⁹ Bu məktubda "siz," "biz," "bizə/bizi," "rəhbərlik," "idarəetməyə məsul şəxslər" və "auditor" sözlərinə edilən istinadlar şəraitə uyğun olaraq istifadə edilməli və ya düzəliş edilməlidir

• İstifadə edilmiş uçot siyasətinin məqsədəuyğunluğunu və rəhbərlik tərəfindən aparılmış uçot qiymətləndirmələrinin və açıqlanmış əlaqəli məlumatların əsaslılığını qiymətləndiririk.

• Rəhbərlik tərəfindən mühasibat uçotunun fasiləsizlik prinsipinin istifadə edilməsinin məqsədəuyğunluğunun və əldə edilmiş audit sübutları əsasında şirkətin fəaliyyətinin fasiləsizliyini davam etdirmək imkanını əhəmiyyətli dərəcədə şübhə altına ala bilən hadisələrlə və ya şəraitlərlə bağlı əhəmiyyətli qeyri-müəyyənliyin mövcud olub-olmamasına dair nəticə çıxarıyıq. Əhəmiyyətli qeyri-müəyyənliyin mövcud olması barədə nəticə çıxardığımız halda, auditor hesabatımızda maliyyə hesabatlarındakı əlaqəli açıqlamalara diqqət cəlb etməliyik, bu cür açıqlamalar qeyri-dəqiq olduğu halda isə fərqli rəy verməliyik. Nəticələrimiz auditor hesabatının tarixinədək əldə edilmiş sübutlara əsaslanır. Bununla belə, sonrakı hadisələr və ya şəraitlər Şirkəti fasiləsiz fəaliyyətini dayandırmağa məcbur edə bilər.

• Açıqlamalar da daxil olmaqla, maliyyə hesabatlarının ümumi təqdimatını, strukturunu və məzmununu, habelə maliyyə hesabatlarında əsas əməliyyatların və hadisələrin ədalətli təqdimat təmin edəcək şəkildə əks etdirilib-etdirilməməsini dəyərləndiririk.

Həm auditə və həm də daxili nəzarət sistemlərinə xas olan tərkib məhdudiyətlər səbəbindən, hətta audit düzgün planlaşdırılaraq "AMM üçün BAS"-a uyğun aparılsa da, bəzi əhəmiyyətli təhriflərin aşkar edilə bilməməsi ilə bağlı qaçılmaz risk mövcuddur.

[Rəhbərliyin məsuliyyətləri və maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinin müəyyən edilməsi]²⁰

Biz auditi [rəhbərlik və müvafiq hallarda idarəetməyə məsul şəxslərin]²¹ aşağıdakı məsuliyyətləri qəbul və dərk etməsinə əsaslanaraq aparacağıq:

(a) Maliyyə hesabatlarının [maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə] uyğun hazırlanmasına [və ədalətli təqdimatına] görə;²²

(b) [Rəhbərliyin] istər dələduzluq, istərsə də səhv nəticəsində yol verilmiş əhəmiyyətli təhriflərdən azad maliyyə hesabatının hazırlanmasına imkan yaratmaq üçün zəruri hesab etdiyi daxili nəzarət sistemine görə; habelə

(c) Özümüzün aşağıdakılarla təmin edilməsinə görə:

(i) Uçot sənədləri, sənədləşdirilmə və digər məsələlər kimi maliyyə hesabatlarının hazırlanmasına aid olan [rəhbərliyin] bildiyi bütün məlumatlara çıxış imkanı;

(ii) Bizim auditi aparmaq məqsədilə [rəhbərlikdən] tələb edə biləcəyimiz əlavə məlumatlar; habelə

(iii) Müəssisə daxilində audit sübutları əldə etmək üçün zəruri hesab etdiyimiz şəxslərə məhdudiyətsiz çıxış imkanı.

Audit gedişində biz [rəhbərlikdən və müvafiq hallarda idarəetməyə məsul şəxslərdən] auditlə bağlı bizim ünvanımıza səsəndirilmiş mülahizələrə dair yazılı təsdiqləmə tələb edəcəyik.

Audit tapşırığının yerinə yetirilməsi gedişində sizin işçi heyətlə tam həcmdə əməkdaşlıq edəcəyimizi səbirsizliklə gözləyirik.

[Digər münasib məlumatlar]

²⁰ Bu məktub-saziş nümunəsinin məqsədləri üçün ehtimal edilir ki, auditor qanun və ya qaydalarda müvafiq şərtlərlə həmin məsuliyyətlərin nəzərdə tutulduğunu müəyyən etməyib; buna görə də bu standartın 4.2.1(b) paraqrafındakı təsvirlərdən istifadə olunur)

²¹ Terminlərdən mövcud şəraitə uyğun istifadə edilməlidir.

²² Yaxud müvafiq hallarda, "[maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivəlinə] uyğun olaraq dürüst və ədalətli təsəvvür yaradan maliyyə hesabatlarının hazırlanmasına görə"

[Digər məlumatları, məsələn, müvafiq hallarda, xidmət haqlarına dair sazişlər, hesabların təqdim edilməsi və digər xüsusi şərtləri daxil edin.]

[Hesabatvermə]

[Auditor hesabatının, o cümlədən, əgər varsa, digər məlumatlar üzrə hesabatın nəzərdə tutulan forma və məzmununa müvafiq istinad daxil edin]

Hesabatımızın forma və məzmununa auditin nəticələrinə uyğun düzəlişlər edilməsi tələb oluna bilər.

Müvafiq məsuliyyətlərimiz də daxil olmaqla, maliyyə hesabatlarının auditinin aparılması ilə bağlı şərtlərimizi qəbul etdiyinizi və onlarla razılaştığınızı əks etdirən bu məktubun əlavə edilmiş nüsxəsini imzalayın və geri qaytarın.

XYZ & Co.

ABC şirkəti adından tanış oldu və razılaştı:

(imza)

.....
Soyadı və vəzifəsi
Tarix

Təqdimat məktubunun nümunəsi

Aşağıdakı məktub nümunəsində “AMM üçün BAS”-ın 8.6-cı hissəsində tələb edilən yazılı təqdimatlar verilir. Bu nümunədə ehtimal edilir ki, müəssisənin fasiləsizliyi ilə bağlı yazılı təqdimat əldə etmək tələbi müvafiq deyil; tələb olunan yazılı təqdimatlara dair istisnalar yoxdur. İstisnalar olduğu halda, istisnaları əks etdirmək üçün təqdimatlarda müvafiq dəyişikliklər edilməlidir.

(Müəssisənin firma blankı)

(Auditora)

(Tarix)

Bu təqdimat məktubu ABC Şirkətinin 31 dekabr 20XX-ci il tarixində başa çatan il üzrə maliyyə hesabatlarının auditi ilə əlaqədar maliyyə hesabatlarının bütün əhəmiyyətli aspektlər baxımından [maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə] uyğun ədalətli təqdim edilməsinə (və ya *düzgün və ədalətli təsəvvür yaratmasına*) dair rəy bildirmək məqsədilə sizə göndərilir.

Bununla biz aşağıdakıları təsdiq edirik:

Maliyyə hesabatları

- Biz [tarix daxil edin] tarixli audit tapşırığının şərtlərində qeyd olunduğu kimi, maliyyə hesabatlarının [maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə] uyğun hazırlanması üzrə öhdəliklərimizi yerinə yetirdik; xüsusən maliyyə hesabatları göstərilən çərçivələrə uyğun olaraq ədalətli təqdim edilmişdir (və ya düzgün və ədalətli təsəvvür yaradır).

- Uçot qiymətləndirmələrinin hazırlanmasında istifadə olunan metodlar, verilənlər və əhəmiyyətli ehtimallar və onlarla əlaqəli açıqlamalar maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələri kontekstində ağlabatan tanınma, ölçmə və ya açıqlamanı təmin etmək üçün məqsədəuyğundur.

- Əlaqəli tərəflərlə münasibətlər və əməliyyatlar [maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinin] tələblərinə uyğun olaraq müvafiq qaydada uçota alınmış və açıqlanmışdır.

- Maliyyə hesabatlarının tarixindən sonrakı tarixdə baş vermiş və [maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrində] düzəliş və ya açıqlama tələb edən bütün hadisələr açıqlanmış və müvafiq düzəlişlər edilmişdir.

- Düzəliş edilməmiş təhriflərin təsiri həm ayrılıqda, həm də məcmu şəklində bütövlükdə maliyyə hesabatları üçün əhəmiyyətsizdir. Düzəliş edilməyən təhriflərin siyahısı hazırki təqdimat məktubuna əlavə olunur.

- Maliyyə hesabatlarının hazırlanmasında təsiri nəzərə alınmalı olan hər hansı faktiki və ya mümkün məhkəmə çəkişmələri və iddialar maliyyə hesabatlarının tətbiq olunan çərçivələrinə uyğun olaraq uçota alınmış və açıqlanmışdır.

[Auditorun məqsədəuyğun hesab etdiyi istənilən digər məsələlər]

Təqdim edilən məlumatlar

- Biz sizə aşağıdakıları təqdim etmişik:

- Uçot sənədləri, sənədləşdirilmə və digər məsələlər kimi maliyyə hesabatlarının hazırlanması ilə bağlı bizə məlum olan bütün məlumatlara çıxış imkanı;
- Audit məqsədilə bizdən tələb etdiyiniz əlavə məlumatlar; habelə
- Müəssisə daxilində audit sübutları əldə etmək üçün zəruri hesab etdiyiniz şəxslərə məhdudiyyətsiz çıxış imkanı.
- Bütün əməliyyatlar mühasibat uçotu sənədlərində qeydə alınmış və maliyyə hesabatlarında əks etdirilmişdir.
- Biz sizə dələduzluq nəticəsində maliyyə hesabatlarında baş verə biləcək əhəmiyyətli təhriflər riskinin qiymətləndirməsinin nəticələrini açıqladıq.
- Biz sizə aşağıdakıların iştirak etdiyi faktiki və ya ehtimal edilən dələduzluq ilə bağlı bizə məlum olan və müəssisəyə təsir göstərən bütün məlumatları açıqladıq:
  - rəhbərlik;
  - daxili nəzarətdə vacib vəzifə tutan işçilər; yaxud
  - dələduzluğun maliyyə hesabatlarına əhəmiyyətli təsir göstərə biləcəyi digər şəxslər.
- Biz sizə indiki və keçmiş işçilər, analitiklər, tənzimləyici orqanlar və ya başqa şəxslər tərəfindən bildirilmiş, müəssisənin maliyyə hesabatlarına təsir göstərən faktiki və ya ehtimal edilən dələduzluq halları ilə bağlı bütün iddialar barədə məlumatları açıqladıq.
- Biz sizə maliyyə hesabatlarını hazırlayarkən təsiri nəzərə alınmalı olan qanuna və ya qaydalara faktiki və ya ehtimal edilən riayət etməmə halları barədə bizə məlum olan bütün məlumatları açıqladıq.
- Biz sizə maliyyə hesabatlarını hazırlayarkən təsiri nəzərə alınmalı olan bizə məlum olan bütün faktiki və ya mümkün məhkəmə çəkişmələri və iddiaları barədə məlumatları açıqladıq.
- Biz sizə müəssisənin əlaqəli tərəflərinin şəxsiyyətini və bizə məlum olan əlaqəli tərəflərlə bütün münasibətlər və əməliyyatlar haqqında məlumatları açıqladıq.

[Auditorun zəruri hesab etdiyi istənilən digər məsələlər]

Rəhbərlik

Aşağıdakı sənədlər standartın əsas mətnindən istifadə edilməlidir:

STANDARTA EDİLMİŞ DİGƏR ƏLAVƏLƏR:

ƏLAVƏ 1 Terminlər lüğəti

ƏLAVƏ 3 Əhəmiyyətli təhrif risklərinin aşkar edilməsi və qiymətləndirilməsi

ƏLAVƏ 4 Dələduzluq riski amilləri

ƏLAVƏ 5 Təsdiqləmələr

ƏLAVƏ 6 Nəzarət testləri və təfərrüatlı testlər üçün seçmənin həcminə təsir göstərən amillərin nümunələri

“AMM ÜÇÜN BAS”-dan İRƏLİ GƏLƏN MÜVAFIQ DÜZƏLİŞLƏR:

1. KEYFİYYƏTƏ NƏZARƏT, AUDİT, TƏHLİL, DİGƏR TƏSDİQLƏMƏ VƏ ƏLAQƏLİ XİDMƏTLƏR ÜZRƏ BEYNƏLXALQ STANDARTLAR TOPLUSUNA ÖN SÖZ.

2. 1 sayılı BKİS, MALİYYƏ HESABATLARININ AUDİTİNİ VƏ YA TƏHLİLİNİ, YAXUD DİGƏR TƏSDİQLƏMƏ VƏ YA ƏLAQƏLİ XİDMƏTLƏR ÜZRƏ TAPŞIRIQLARI YERİNƏ YETİRƏN ŞİRKƏTLƏRDƏ KEYFİYYƏTİN İDARƏ EDİLMƏSİ.

3. 3000 sayılı (DÜZƏLİŞ EDİLMİŞ) TƏSDİQLƏMƏ TAPŞIRIQLARI ÜZRƏ BEYNƏLXALQ STANDART, TARİXİ MALİYYƏ MƏLUMATLARININ AUDİTİ VƏ YA TƏHLİLİNDƏN BAŞQA TƏSDİQLƏMƏ TAPŞIRIQLARI.

4. 2400 sayılı TƏHLİL TAPŞIRIQLARI ÜZRƏ BEYNƏLXALQ STANDART (DÜZƏLİŞ EDİLMİŞ), TARİXİ MALİYYƏ HESABATLARININ TƏHLİLİ ÜZRƏ TAPŞIRIQLAR.

5. 1000 sayılı BEYNƏLXALQ AUDİT PRAKTİKASI QEYDLƏRİ, MALİYYƏ ALƏTLƏRİNİN AUDİTİ ÜZRƏ XÜSUSİ MÜLAHİZƏLƏR.